

Universiteit
Leiden

KROOST: Kinderrechten in het onderwijs

Kind: Recht, Onderwijs, en Opvoeding voor de Samenleving van nu en de Toekomst (KROOST) beoogt actuele kwesties rond kinderrechten, onderwijs en opvoeding te belichten vanuit het perspectief van de samenleving en voorzien van inzichten uit de wetenschap.

Uitgebracht door:

Prof. Dr. Judi Mesman

Prof. Dr. Mr. Ton Liefwaard

<https://leidenpedagogiekblog.nl/>

Inhoudsopgave

KROOST: Kinderrechten in het onderwijs	Blz. 3
Dag 1. Een fiets of een slot	Blz. 4
Dag 2. Passende hulp?	Blz. 6
Dag 3. Kind van de rekening	Blz. 8
Dag 4. Ruzie thuis	Blz. 10
Dag 5. Een kind in de ouderrol	Blz. 12
Dag 6. Leeg tafeltje	Blz. 14
Dag 7. Het jongetje dat niet mee mag doen	Blz. 16
Dag 8. Onzichtbaar	Blz. 18
Dag 9. Achter een flat in de kou	Blz. 20
Dag 10. Weer verhuizen	Blz. 22
Dag 11. Altijd alleen	Blz. 24
Dag 12. Overblijven	Blz. 26
Dag 13. Als de partijen het niet eens zijn	Blz. 28
Dag 14. Rick	Blz. 30
Dag 15. Met pijn in het hart	Blz. 32
Dag 16. Discriminatie	Blz. 34
Dag 17. Een dubbele dosis	Blz. 36
Dag 18. Thuiszitten	Blz. 38
Dag 19. Zwaar gepest	Blz. 40
Dag 20. Oog voor het kind	Blz. 42
Dag 21. Over de grens	Blz. 44
Dag 22. Een bekend gezicht	Blz. 46
Dag 23. Wie, wat, waar, wanneer?	Blz. 48
Dag 24. Van de regen in de drup	Blz. 51
Dag 25. Veel kinderen, weinig geld	Blz. 54
Dag 26. Grote zorgen	Blz. 56
Dag 27. Probleemverplaatsing	Blz. 58
Dag 28. Plastic tasje	Blz. 60
Dag 29. Een cyclus van geweld	Blz. 62
Dag 30. Voor alle kinderen, ook in de Cariben	Blz. 64
Na 30 dagen: Reflectie en afsluiting	Blz. 66
Referentielijst	Blz. 69

KROOST:

Kinderrechten in het onderwijs

KROOST (Kind: Recht, Onderwijs, en Opvoeding voor de Samenleving van nu en de Toekomst) is een actie om aandacht te vragen voor ervaringen uit het onderwijs waaruit blijkt dat de naleving van kinderrechten in Nederland achterblijft of knelt.

Ervaringen uit het onderwijs

Kinderrechten worden niet altijd voldoende gewaarborgd. Ook in Nederland zijn er genoeg verhalen over kinderen en jongeren waaruit dat blijkt. Op 20 november 2019 bestaat het Internationale Kinderrechtenverdrag 30 jaar. Hoewel dit verdrag veel goeds heeft gebracht en kinderrechten stevig op de kaart heeft gezet, worden kinderrechten nog lang niet altijd voldoende gewaarborgd. Ook in Nederland zijn er helaas genoeg verhalen van mensen die met kinderen en jongeren werken waaruit blijkt dat Nederland tekortschiet, bijvoorbeeld als het gaat om het recht op zorg, sociale voorzieningen, en onderwijs en bescherming tegen geweld en discriminatie.

Voorals professionals uit het onderwijs zijn getuige van falend beleid, omdat zij de kinderen dagelijks meemaken en hun verhalen horen. Hierdoor krijgt het onderwijs te maken met complexe situaties waarin zij vaak tegen de klippen op moeten zorgen voor oplossingen om het dagelijks functioneren van de kinderen zoveel mogelijk te ondersteunen.

Dit blogproject bestaat uit 30 verhalen uit het onderwijs – voor elke dag van de maand november 2019 één verhaal – waarin duidelijk wordt waar nog grote gaten zitten in de waarborging van kinderrechten voor de Nederlandse jeugd.

Dag 1. Een fiets of een slot?

In de maand november plaatsen we elke dag een blogpost om aandacht te vragen voor ervaringen uit het onderwijs waaruit blijkt dat de naleving van kinderrechten in Nederland achterblijft of knelt.

Dag 1. De eerste verhalen komen binnen en stemmen niet vrolijk. Als wetenschapper die zich bezighoudt met onderzoek naar jeugd en opvoeding weet ik in abstracte zin wel dat er misstanden zijn in Nederland en dat kinderen niet altijd krijgen wat ze nodig hebben en waar ze recht op hebben. Maar abstracte narigheid is makkelijker te verwerken of zelfs te negeren dan concrete voorbeelden van levensechte kinderen met levensgrote problemen waarvoor onvoldoende oplossingen voorhanden zijn.

Een verhaal uit de regio Den Haag

Een moeder verhuist met haar twee kinderen naar een appartement ver van de school. Moeder heeft schulden, staat onder bewind en heeft geen geld voor buskaartjes, zodat de kinderen niet naar school kunnen. Er wordt gezocht naar een school in de buurt, maar geen enkele school wil haar kinderen aannemen. Ze zijn vol of vinden dat de kinderen een te groot ondersteuningsvraag hebben. Ze blijven dus op hun oude school, maar hoe komen ze daar als er geen geld is voor vervoer? De maatschappelijk werker verbonden aan de school vond een stichting die bereid was een fiets te subsidiëren. Klinkt goed.

Totdat de ex-partner van de moeder aan de sleutel van het appartement weet te komen en daar op een avond binnenkomt. De man is dronken en agressief. De politie komt eraan te pas. Moeder en kinderen voelen zich heel onveilig, want de man had blijkbaar een sleutel. Dit zou dus zomaar nog een keer kunnen gebeuren. Moeder vraagt de woningbouw om een nieuw slot. Dat mocht, maar dat moest zij wel zelf betalen. Dat geld had zij niet. Om zich toch enigszins veilig te voelen barricadeerden moeder en kinderen elke avond de voordeur met stoelen, kastje en een bank. Voor de kinderen een dagelijks ritueel voor het slapen gaan.

Een kwestie van wachten

De school hoort bij toeval over deze situatie en vindt het onacceptabel. Pogingen om oplossingen te vinden, lopen dood. De stichting die de fiets wilde bekostigen, stond toe het bedrag te gebruiken voor een nieuw slot.

Wel een nieuw slot, maar geen fiets. Uiteindelijk heeft de school een inzameling gehouden en gezorgd voor een slot, zodat de fiets door de stichting kon worden aangeschaft. Eind goed al goed? Natuurlijk niet. De schulden zijn niet verdwenen, structurele hulp voor de kinderen ontbreekt en het is wachten op de volgende crisis. De school houdt de adem in.

Dag 2. Passende hulp?

Deze maand, op 20 november, bestaat het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties 30 jaar.

Nederland heeft zich in 1995 aangesloten bij deze dwingende afspraken die gaan over de mensenrechten van kinderen. Er is de afgelopen jaren veel aandacht gekomen voor de rechten van kinderen. De werkelijk betekenis van kinderrechten zie je vaak pas als je inzoomt op specifieke situaties waarin kinderen leven, opgroeien en naar school gaan. En wanneer je de verhalen over kinderen in school hoort, vraag je je af of kinderrechten wel gelden voor alle kinderen.

Nog een verhaal uit de regio Den Haag

Een jongetje uit Syrië komt op school. Hij is tijdens zijn vlucht uit Syrië een tijd in Turkije opgevangen geweest. Er zijn daar extreem nare dingen gebeurd, met hem, in het opvangkamp. Hij heeft daar letterlijk moeten vechten voor zijn bestaan. Hij heeft geleerd wat het recht van de sterkste inhoudt, hij heeft uitsluiting gevoeld en hij zal dat nooit meer vergeten. Deze jongen heeft een heel diep trauma.

Op school krijgt hij een speciaal programma, maar al heel snel raakt hij in groot conflict met zijn omgeving. Hij interpreteert het gedrag van anderen al snel als vijandig en is gericht op het nemen van wraak als hij het gevoel heeft dat hem onrecht wordt aangedaan. Tussen de incidenten door wordt ook een blije jongen gezien; een jongen die de wereld met verwondering tegemoet treedt, maar die helaas steeds vaker teleurgesteld raakt.

Zoektocht naar passende hulp

De jongen heeft hulp nodig, gespecialiseerde hulp, van iemand die zijn taal spreekt. Daar begint een moeilijke en frustrerende speurtocht voor de school. Van het COA tot de verzekeringsmaatschappij voor vluchtelingen. De school benadert 25 organisaties en moet vaststellen dat deze jongen buiten de kaders en protocollen van al deze organisaties valt.

Uiteindelijk duurt het een jaar voordat hulp wordt gevonden. De school heeft dan de hoop op 'passende' hulp al een tijdje laten varen en aanvaardt met tegenzin dat de jongen nog drie maanden moet wachten op zijn eerste gesprek. In Nederland? Ja, en helaas hoor je dit maar al te vaak.

Er volgt een lange periode van onderzoeken, tests en gesprekken in de klas en met de twee ouders en hun nieuwe gezinnen. Niemand lijkt de ouders te kunnen bewegen zich constructiever op te stellen. En niemand heeft of neemt het mandaat om wel in het belang van het kind op te treden, zoals het kinderrechtenverdrag voorschrijft.

Als het jongetje 10 jaar is zit hij nog steeds op dezelfde school, met een speciaal programma, heeft geen vriendjes, en noemt zichzelf 'te stom voor school'.

Dag 3. Kind van de rekening

Echtscheiding is een van de veelvoorkomende thema's in verhalen over kinderen die het moeilijk hebben op school.

Onderzoek laat zien dat het vaak niet de echtscheiding zelf is die een negatieve invloed op kinderen heeft, maar de problematische omgang tussen de ouders rondom en na de scheiding. En kinderen zijn vooral de dupe als die slechte communicatie tussen de gescheiden ouders ook nog uitloopt op openlijke onenigheid over de kinderen. Die onenigheid gaat vaak over het onderwijs en de zorg voor de kinderen. Daarover gaat het verhaal van vandaag.

Niemand wil het kind

Een jongetje op een basisschool in de regio Noord Holland Noord heeft gescheiden ouders. Beide ouders hebben een nieuwe partner én een nieuw kind. Ze hebben gezamenlijk ouderlijk gezag over het jongetje, maar willen ieder het liefst zo min mogelijk tijd met hem door brengen omdat ze zich liever richten op hun nieuwe gezin. Ze rekenen in zijn bijzijn tot op de minuut uit wie hem wanneer 'moet' hebben. De leerkracht van het jongetje is zijn houvast. Zij geeft hem veel positieve aandacht en ziet erop toe dat hij met de meest sociale kinderen samenwerkt en samen speelt.

Maar als het jongetje overgaat naar de volgende klas, heeft hij een andere vaste juf op 2 dagen en op de andere 3 dagen wisselende invalkrachten. Het jongetje mist zijn vaste baken in de storm en wordt steeds lastiger. Beide ouders willen hem nu helemaal niet meer in huis en ook de BSO vindt hem te lastig omdat hij steeds wegloupt en naar huis wil. Als ze vragen naar welk huis hij wil, dat van zijn vader of van zijn moeder, dan zegt hij: 'weet ik niet, ik wil gewoon naar huis.'

Te stom voor school

Inmiddels heeft hij een forse leerachterstand opgelopen. De IB-er stelt voor dat hij teruggaat naar de vorige leerkracht om daar even 'op adem' te komen. Het jongetje is daar heel blij om, moeder gaat akkoord maar vader niet. Het plan gaat daarom niet door.

Het jongetje loopt steeds verder achter en wordt aangemeld voor een traject richting het speciaal onderwijs. Ook daar is vader het niet mee eens. Er is in zijn ogen niks mis met zijn zoon, de school moet hem gewoon beter aanpakken.

Er volgt een lange periode van onderzoeken, tests en gesprekken in de klas en met de twee ouders en hun nieuwe gezinnen. Niemand lijkt de ouders te kunnen bewegen zich constructiever op te stellen. En niemand heeft of neemt het mandaat om wel in het belang van het kind op te treden, zoals het kinderrechtenverdrag voorschrijft.

Als het jongetje 10 jaar is zit hij nog steeds op dezelfde school, met een speciaal programma, heeft geen vriendjes, en noemt zichzelf 'te stom voor school'.

Dag 4. Ruzie thuis

Een belangrijke pijler in het VN-Kinderrechtenverdrag is dat ieder kind het recht heeft om te worden beschermd tegen alle vormen van geweld.

Dit verbod op geweld omvat ook dat een kind moet worden beschermd tegen het getuige zijn van geweld, bijvoorbeeld tussen ouders. De aanpak van kindermishandeling, zoals we die vandaag de dag in Nederland kennen, erkent dat kinderen kunnen lijden onder geweld tussen ouders en recht hebben op adequate en voortvarende bescherming tegen en behandeling van hun trauma's. De praktijk blijkt weerbarstig. Het vierde verhaal in het KROOST-blog, uit de regio Den Haag, laat dit treffend zien.

Escalerend geweld

De ouders van een leerling uit groep 5 hebben veel ruzie. Dit gaat gepaard met huiselijk geweld. Het vele geweld escaleert regelmatig en leidt tot meldingen bij de politie. Ook de school signaleert de oplopende spanningen tussen ouders en de toename van geweld. De jongen lijdt zichtbaar onder de situatie. De school ziet een jongen die zich emotioneel terugtrekt, moeilijk contact maakt met anderen, slecht tot ontwikkeling komt, en geen relatie aan kan gaan met zijn leerkracht. Er ontstaan grote zorgen en de school geeft aan dat er hulp moet komen voor deze jongen. Zowel de politie als de school doen meldingen bij Veilig Thuis, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.

Scheiding – hulp voor moeder

Het komt tot een scheiding en de jeugdbescherming wordt ingeschakeld. De moeder van de jongen heeft een drankprobleem en na de scheiding heeft zij met haar zoon geen vaste woonplaats meer. Ze verblijven in verschillende voorzieningen voor noodopvang; op een zeker moment zelfs in een strenge vorm van begeleid wonen in verband met moeders drankprobleem. Ondertussen spant de school zich in om hulp georganiseerd te krijgen voor de jongen. De jeugdbeschermer beoordeelt de situatie echter als te instabiel voor het inzetten van hulp.

Er wordt vol ingezet op het stabiel krijgen van moeder en haar situatie vanuit de overtuiging dat het dan voor de jongen beter gaat worden. De school ziet liever ook meteen hulp voor de jongen zelf.

Drie jaar later

Het is inmiddels drie jaar later en de jongen is begonnen aan groep 8. Het gaat niet goed. Hij heeft een heftige en serieuze gameverslaving ontwikkeld. Hij speelt tot half 3 's nachts games en is in de herfstvakantie geen enkele keer buiten geweest. Gamen was het enige dat telde. Hij slaapt weinig. Zijn BMI is opgelopen tot ruim boven de 32. Hij maakt geen contact meer met anderen. Op school zijn de twee leerkrachten van de jongen misschien nog wel zijn enige steunpilaren. Er is nog steeds geen hulp voor de jongen ingezet. Of toch wel, de jeugdarts heeft hem onlangs naar een diëtist doorverwezen.

Dag 5. Een kind in de ouderrol

Kinderen van ouders met psychische stoornissen en verslavingsproblematiek hebben vaak extra aandacht en begeleiding nodig, omdat hun ouders niet altijd in staat zijn de juiste zorg te bieden.

Het kind moet dan soms min of meer voor zichzelf zorgen, of in het slechtste geval voor zichzelf en voor de ouder. Uit onderzoek weten we dat die rolomdraaiing (het kind wordt de verzorger van de ouder, ook wel parentificatie genoemd) doorgaans niet zo goed is voor de ontwikkeling van kinderen. Zeker niet als de zorg die het kind aan de ouder geeft duidelijk niet past bij de leeftijd van het kind en als het leidt tot het moeten verwaarlozen van het eigen ‘gewone’ kinderleven. Het verhaal van vandaag uit de regio Rijnmond illustreert dit goed.

De moeder wil haar kind terug

Een meisje van 10 jaar heeft een verslaafde moeder die al een tijd niet meer goed in staat is om voor haar dochter te zorgen. Om dit te ondervangen is het meisje in een pleeggezin geplaatst. Daar gaat het goed met haar. Moeder wil graag afkicken en ziet haar dochter ook als motivatie: als ze afkickt en haar leven op orde krijgt, dan mag ze haar dochter weer zelf opvoeden. Het meisje is elke week een dagdeel bij haar moeder. Maar iedere keer als ze afscheid van elkaar moeten nemen, huilt moeder en zegt ze tegen haar dochter hoe graag ze haar terug wil en hoe belangrijk ze het vindt om te laten zien dat ze echt haar leven kan beteren. Het meisje krijgt slaapproblemen en voelt zich schuldig dat haar afwezigheid haar moeder zoveel verdriet bezorgt.

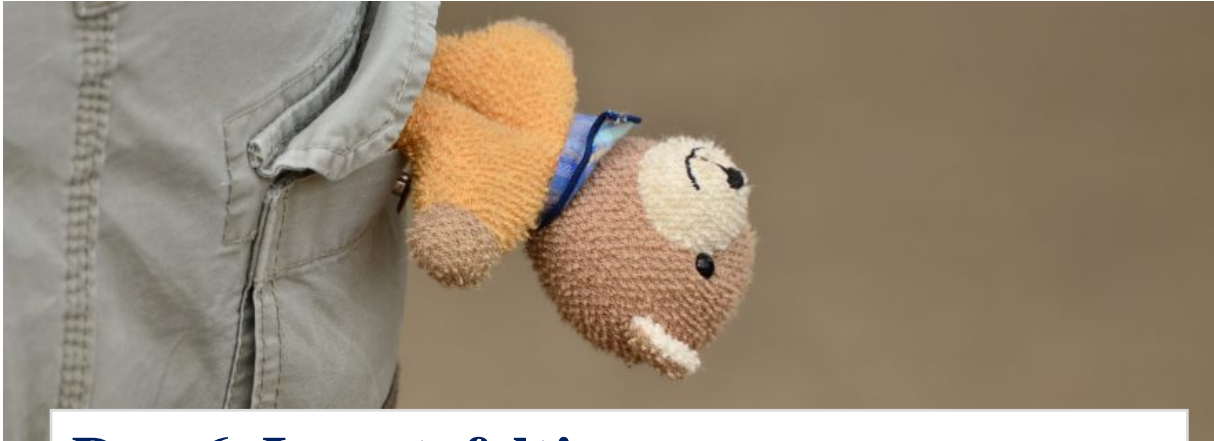
Bang dat het weer mis gaat

Na enige tijd besluiten hulpverleners om het meisje met toezicht weer bij moeder te plaatsen. Moeder is op de goede weg en kickt na verloop van tijd inderdaad helemaal af. Dat klinkt als goed nieuws. Maar met het meisje gaat het helaas minder goed, signaleert de school. Haar schoolprestaties nemen af, ze verzuimt veel met vage klachten en is vaak niet echt bij de les.

Als haar leerkracht vraagt wat er toch aan de hand is, vertelt het meisje dat ze pas rond middernacht gaat slapen, omdat ze niet naar bed durft voordat haar moeder gaat slapen; ze is bang dat moeder toch weer uitgaat en drugs gaat gebruiken. Het meisje voelt zich verantwoordelijk voor haar moeder en wil voorkomen dat moeder terugvalt in haar oude gedrag. Eigenlijk durft ze ook niet naar school, want haar moeder zegt steeds: 'zolang jij maar bij mij bent, kan ik van de drugs afblijven.' Het meisje heeft hiermee eigenlijk een ouderrol toegewezen gekregen: goed opletten of moeder zich wel aan de regels houdt en geen gevaarlijk gedrag of grensoverschrijdend gedrag vertoont.

Het kind kan geen kind zijn

Opblijven tot middernacht is niet passend voor een meisje van 10 jaar. En haar zorgen – zowel die in haar hoofd als dat in haar handelen – maakt dat ze niet kan doen wat een meisje van 10 wel moet doen: naar school gaan, leren, en met vriendjes spelen. Moeder zit omgekeerd in de kinderrol en vraagt haar dochter voor haar te zorgen en het welzijn van haar moeder boven haar eigen welzijn te plaatsen. De school ziet het gebeuren, maar kan maar weinig doen. Het hulpverleningssysteem lijkt soms meer gericht op het functioneren van de moeder en te weinig op het welbevinden van het kind.

Dag 6. Leeg tafeltje

Als ouders niet voor hun kind kunnen zorgen en de ontwikkeling van het kind in het geding komt, kan de kinderrechter besluiten dat het kind ergens anders moet gaan wonen.

Ook kan het nodig zijn dat een kind een voogd krijgt die het gezag over het kind voert in plaats van de ouders. Op grond van internationale kinderrechten moeten dergelijke beslissingen met de grootst mogelijke zorgvuldigheid worden genomen en via de kinderrechter. Het volgende verhaal laat zien dat het in dit soort situaties gaat om beslissingen die diep ingrijpen in het leven en de leefomgeving van een kind.

Het jongetje uit groep 5

Een school in Noord-Holland. Een jongetje uit groep 5 staat onder voogdij en woont bij een pleeggezin. Zijn vader en moeder kunnen niet goed voor hem zorgen. De school voert regelmatig extra gesprekken met de pleegouders. Ze hebben goede bedoelingen, maar ze lijken iets te goed hun best te doen. Het jongetje wordt stevig aangepakt. Hij moet aan veel eisen voldoen. Zijn leerkracht ziet dat het jongetje het iedereen naar de zin probeert te maken en dat hij niet altijd makkelijk aansluiting vindt bij zijn klasgenootjes. Hij lijkt niet echt contact te maken. Daarnaast heeft hij veel extra begeleiding nodig. Het leren gaat langzaam, maar het gaat wel de goede kant op. Stap voor stap. Het jongetje kan goed luisteren, al heeft de leerkracht de indruk dat niet alles helemaal binnenkomt. De gesprekken met de pleegouders verlopen redelijk goed; er wordt besloten vinger aan de pols te houden en geregeld een gesprekje in te plannen om steeds weer te herhalen dat het jongetje ruimte nodig heeft en vertrouwen; en dat hij vooral gewoon kind mag zijn. Ook is er contact met de voogd. Zij sluit een keer aan bij een gesprek.

De schooldeuren gaan open

Het is dinsdagochtend, 8.20 uur, wanneer de schooldeuren opengaan.

Een klasgenootje vertelt aan de leerkracht dat het jongetje de dag ervoor na schooltijd in de buurt van school is opgewacht en meegenomen door 'een vreemde meneer'. Het is een bijzonder verhaal en de leerkracht vraagt of hij erbij was. 'Ja, ik zag het gebeuren en ben meteen naar huis gerend.' Meer informatie komt er niet. De leerkracht besluit te wachten tot alle leerlingen binnen zijn en gaat er aanvankelijk vanuit dat het allemaal wat opgeblazen is. 'Hij komt straks vast gewoon naar school', denkt de leerkracht, bij afwezigheid van waarschuwingen of signalen.

Maar het tafeltje en de stoel van het jongetje blijven leeg. Na een kwartier zoekt de leerkracht de directeur op en vertelt het verhaal. Ze bellen meteen de pleegouders en dan blijkt dat er iets mis is. Het jongetje is meegenomen door zijn opa en oma naar hun woonplaats ver bij de school vandaan. De voogd is ermee bezig. Het blijft daarna lang stil en ondertussen begrijpt de klas niet goed waar hun klasgenootje gebleven is. Het verhaal vertellen zoals het is, is voor de school geen optie. Dat begrijpen de kinderen mogelijk niet goed. Er wordt verteld dat het jongetje bij zijn opa en oma is en dat hij misschien terugkomt, maar misschien ook niet. De leerkracht en de kinderen besluiten zijn tafel met spulletjes te laten staan 'voor als hij terugkomt'. Een paar vriendjes en vriendinnetjes knutselen zo nu en dan iets voor hem.

Een eind aan de onzekerheid

Na ongeveer twee weken vertellen de pleegouders dat het jongetje niet meer terug zal keren. De kinderrechtster heeft besloten dat hij bij zijn opa en oma kan blijven. Terugkeer naar het pleeggezin zou te veel onrust geven. Blijkbaar is de situatie veilig genoeg. Het is tijd om de ouders en kinderen in te lichten. Details worden niet prijsgegeven. Gelukkig kan er via de voogd contact gelegd worden met de school waar het jongetje naartoe is gegaan. De klas stuurt mailtjes met vragen van de kinderen. Ook maken de leerkracht en de kinderen een tasje met zijn spulletjes; zijn etui met pennen, gummetjes en enkele lieve briefjes. De nieuwe school geeft aan dat het naar omstandigheden goed gaat met het jongetje. Gelukkig kunnen de leerkrachten via de voogd regelen dat hij nog een keer naar zijn oude klas toe kan komen. Daar zit hij dan. De kinderen geven hem zijn tasje met spulletjes, de gymtas en een cadeautje van de hele klas. En ze wensen hem ongelooflijk veel plezier op zijn nieuwe school.

Dag 7. Het jongetje dat niet mee mag doen

Soms maken ouders met de beste bedoelingen keuzes voor hun kinderen waarvan zij de emotionele gevolgen voor het kind niet goed inschatten.

Zeker als de ouders het zelf zwaar hebben en onvoldoende steun en advies krijgen, zijn verkeerde keuzes snel gemaakt. Niet omdat de ouders niet geïnteresseerd zijn in het welbevinden van de kinderen, maar omdat ze simpelweg geen betere oplossingen kunnen bedenken en zo goed en kwaad als het gaat, proberen te doen wat het beste lijkt. Ook als dat eigenlijk niet het beste is voor het kind. Het belang van het kind is een centraal uitgangspunt in het internationale kinderrechtenverdrag, maar komt in de praktijk niet altijd goed uit de verf. De afweging tussen de mogelijkheden - en beperkingen - van de ouder en die van het welbevinden van het kind is in de praktijk een duivels dilemma, ook voor hulpverleners. En in zulke situaties krijgt het kind helaas niet altijd wat het nodig heeft, zoals uit het verhaal van vandaag blijkt.

Een overvolle kleuterklas

Een overvolle kleuterklas in de regio Amsterdam. Een jongetje van 4 jaar valt op in de groep, omdat hij af en toe plotseling heel agressief wordt. Hij is niet doorlopend storend en niet erg aanwezig, maar kan opeens uit zijn slof schieten. Het valt de leerkracht voor het eerst op als een nieuw meisje naast het jongetje zit bij het maken van een prikpenwerkje. Nieuwe kleuters zijn nog niet gewend aan de gang van zaken en de mores in de groep en dat schuurt nog wel eens met de kinderen die al langer in de groep zitten. Dit nieuwe meisje maakt tijdens het werken steeds geluidjes en zingt liedjes. Plotseling heft het jongetje zijn prikpen boven zijn hoofd om het meisje ermee te prikken. De leerkracht ziet het op tijd en grijpt in.

De bezorgde leerkracht doet navraag over het jongetje en hoort dat zijn moeder afwezig is, omdat zij een gevangenisstraf uitzit voor het mishandelen van haar kinderen.

Het jongetje heeft nog een oudere broer, die op dezelfde school zit. Het jonge broertje in de kleuterklas gaat elke dag naar de buitenschoolse opvang, terwijl zijn oudere broer wordt opgehaald door hun vader. Het jongere broertje staat dan vaak huilend voor het raam omdat hij niet mee mag, terwijl hij zijn oudere broer met zijn vader ziet vertrekken. De 2 broertjes hebben sinds moeder uit beeld is vaak heftige ruzies en vader kan daar niet goed mee om gaan. Daarom neemt hij maar één van beide mee naar huis.

Maar hopen dat het goed komt

De leerkracht en de medewerkers van de buitenschoolse opvang vinden het hartverscheurend om dat jongetje steeds zo te zien huilen, achtergelaten door zijn vader. De leerkracht heeft een overvolle klas en kan het jongetje onmogelijk alle aandacht geven die hij in zijn kwetsbare positie nodig heeft. Een gesprek met vader vindt nog wel plaats, maar structureel contact om te proberen tot een betere oplossing te komen, bleek onhaalbaar. Vaders' vermogen om meerdere kanten van de situatie goed in te schatten, is beperkt. Gezien de ernst van de situatie is er wel andere hulpverlening bij het gezin betrokken, maar er is weinig contact met de school. Voor de leerkracht blijft onduidelijk wat er gaande is in het gezin en of het jongetje nu de hulp krijgt die hij nodig heeft. Blijven opletten in de klas en maar hopen dat het goed komt...

Dag 8. Onzichtbaar

Het verhaal van vandaag toont treffend aan dat kinderen gemakkelijk over het hoofd worden gezien in besluitvorming die hen wel degelijk raakt.

Dit staat haaks op de gedachte dat kinderen het recht hebben om centraal te staan als het om hun belangen gaat. Volgens het Kinderrechtenverdrag dient het belang van het kind een eerste overweging te zijn in alle aangelegenheden die kinderen betreffen. In principe behartigen ouders de belangen van hun kinderen, maar als ouders zelf onderdeel zijn van het probleem, zouden kinderen door iemand anders vertegenwoordigd moeten worden. Zo kunnen hun belangen goed naar voren worden gebracht.

Contactverbod

Regio Den Haag. Vader en moeder hebben vaak ruzie en dat gaat gepaard met huiselijk geweld. Moeder doet daar soms aangifte van, vaak ook niet. Dat heeft in het verleden tot een contactverbod voor vader geleid. Vader en moeder hebben twee kinderen en een derde op komst. De oudste zit in groep 2 en is een uiterst bewegelijk jongetje dat veel aandacht nodig heeft.

Op een dag loopt het weer uit de hand. Opnieuw geldt een contactverbod. Moeder is het zat. Het kan zo niet verder. Tegen het einde van de periode van het contactverbod is er een groot overleg waarbij veel partijen aan tafel zitten: vader, de hulpverlening van vader, moeder en de hulpverlening van moeder. Ook de reclassering, een mediator en de leerkracht van het jongetje zijn aanwezig.

De leerkracht zit er min of meer bij toeval bij. Tijdens het gehele gesprek wordt met vader en moeder gesproken over veiligheidsplannen met vragen aan vader als 'wat ga jij doen als je boos wordt?' en 'hoe voorkom je dat je overgaat tot geweld?'. Stuk voor stuk zinvolle vragen, want de situatie is uiterst onveilig; er is immers al een contactverbod en niet voor de eerste keer.

Hoe zit het met de kinderen?

Maar nergens aan tafel zit iemand die het belang van het jongetje en zijn zusje behartigt. Tijdens het overleg heeft niemand het over de kinderen. De leerkracht stelt aan het einde van het gesprek toch maar de vraag wat dit allemaal voor de kinderen betekent. Er worden allemaal beslissingen genomen die weliswaar betrekking hebben op de kinderen, maar waarbij niet de vraag aan de orde komt wat het effect is op de kinderen. ‘Wat is er eigenlijk geregeld voor de kinderen?’, vraagt de leerkracht zich hardop af.

Het contactverbod wordt opgeheven, de afspraken wat te doen als vader en moeder boos op elkaar zouden worden, worden opgeschreven. Er wordt geconcludeerd dat iedereen heeft geleerd van de afgelopen periode. Maar wat dit alles heeft gedaan met de jonge kinderen en hoe zij omgaan met het feit dat hun vader en moeder telkens ruzie hebben, zijn vragen die onbeantwoord blijven. De kinderen lijken wel onzichtbaar.

Dag 9. Achter een flat in de kou

De Inspecties voor de Gezondheidszorg en Jeugd en voor Justitie en Veiligheid concluderen deze week dat de bescherming van jeugdigen in Nederland ernstig tekortschiet.

De wachtlijsten zijn te lang en slachtoffers van mishandeling en verwaarlozing krijgen veel te laat de hulp die ze nodig hebben. De verplaatsing van de zorgverantwoordelijkheid naar gemeenten heeft geleid tot financiële tekorten en willekeur in de beschikbaarheid van hulp voor kinderen. Het systeem faalt en kwetsbare jongeren zijn hiervan de dupe.

Landelijke en lokale idealen over de participatiesamenleving waarin burgers elkaar steunen en helpen zijn precies dat: idealen. Juist voor de jeugd mogen we er als samenleving niet zomaar vanuit gaan dat er altijd sociale netwerken zijn die kunnen worden aangesproken. Soms weten mensen in het netwerk niet wat er achter de voordeur gaande is, soms willen ouders met problemen helemaal geen hulp, en soms is de problematiek simpelweg te complex voor de gemiddelde buurman, tante, of vriendin. Maar soms gaat het goed, nadat het eerst een aantal keer is fout gegaan, dat wel.

De deur is nog dicht

Een basisschool in Zuid-Holland. Een leerkracht gaat op een dag al vroeg naar school om een evenement voor te bereiden. Om half 8 's ochtends komt ze aan op het schoolplein. Daar ziet ze tot haar verbazing een jongetje van 5 jaar staan. Een uur voordat de schooldeuren opengaan voor de leerlingen. De leerkracht vraagt aan het jongetje waarom hij al zo vroeg op school is. Het jongetje vertelt dat zijn moeder hem heeft gebracht, omdat zij al heel vroeg moet werken en hij nog niet alleen naar school kan. Vader is uit beeld en er zijn geen oudere broers of zussen. Zodoende is het jongetje steeds heel vroeg op het schoolplein en moet dan buiten wachten tot de deuren opengaan en de school begint.

De leerkracht vertelt het aan haar collega, de leerkracht van het jongetje, en adviseert haar om de moeder hierop aan te spreken.

De leerkracht van het jongetje maakt een afspraak met moeder en zegt haar dat het niet de bedoeling is dat zij haar zoontje een uur buiten laat wachten op het schoolplein. Ze raadt moeder aan oppas te zoeken voor de uren dat zij op haar werk is en de school nog niet open is. De moeder zegt dat ze het begrijpt en dat ze haar best zal doen. Niemand gaat na of dit ook werkelijk is gelukt, maar ze zien het jongetje niet meer 's ochtends vroeg op het schoolplein.

Uit het zicht van de school

Maanden later, als het winter is, melden een paar ouders zich bij de school. Het is ze opgevallen dat er elke ochtend heel vroeg een jongetje achter een flat in de buurt van de school staat. En dat het erop lijkt dat hij daar steeds best lang in de kou staat en pas naar de school loopt als hij andere kinderen met hun ouders in die richting ziet lopen. Navraag wijst uit dat de moeder best oppas had willen regelen, maar geen idee had hoe ze dat moest doen en bij wie ze zou kunnen aankloppen. Maar ze wilde niet nog een keer op het matje geroepen worden. Daarom besloot ze het probleem aan het zicht van de school te onttrekken door haar zoontje op een andere plek af te zetten met de instructie pas naar school te gaan als er meer mensen waren.

Er is toch een netwerk

De school ziet in dat ze er niet van uit hadden mogen gaan dat alle ouders oppas kunnen regelen, en dat het belangrijk is om in dit soort situaties door te vragen. En dan op een manier die de ouder uitnodigt om open te zijn over problemen in plaats van de ouder het gevoel te geven dat ze tekortschieten. De school pakt het op en gaat op zoek naar ouders die in de buurt van het jongetje en zijn moeder wonen. Al snel is een groepje ouders bereid gevonden het jongetje in de ochtend op te vangen en naar school te brengen. Er was dus wel een netwerk, maar eentje waarvan moeder niet wist dat ze het kon inzetten. Het netwerk moest zichzelf mobiliseren. Erop rekenen dat dit altijd gebeurt, is naïef en riskant, maar als het werkt is het prachtig.

Dag 10. Weer verhuizen

Verhuizen heeft een grote impact op kinderen. Een verhuizing betekent niet alleen dat kinderen afscheid moeten nemen van een vertrouwd huis en hun kamer. Ook betekent het vaak dat zij naar een andere school moeten, waar ze, soms opnieuw, moeten wennen en nieuwe vriendjes moeten zien te maken.

Indien een verhuizing wordt bepaald door de overheid, bijvoorbeeld omdat een gezin naar Nederland is gevlucht en er wordt voorzien in een andere woon- of verblijfplaats, kunnen de rechten van het kind in het gedrang komen. In hoeverre wordt met een beslissing om een gezin te laten verhuizen rekening gehouden met het belang van de kinderen? Of voeren andere argumenten de boventoon en raken de belangen van het kind ondergesneeuwd? En wat kan de school betekenen voor de kinderen? Deze vragen dringen zich op in het volgende verhaal.

Twee nieuwe kinderen

Een basisschool in het midden van het land. Er worden twee nieuwe kinderen aangemeld aan het begin van het nieuwe schooljaar. Het gezin is pas in de buurt komen wonen. De vader heeft een mogelijkheid gekregen om te werken, waardoor het gezin moest verhuizen van een van de zuidelijke provincies naar deze. Ze hebben een kleine huurwoning toegewezen gekregen van de gemeente. Het gezin is gevlucht uit het buitenland en is enige tijd geleden in Nederland terechtgekomen. De ouders beheersen de Nederlandse taal niet goed en krijgen extra begeleiding.

De kinderen lijken snel hun draai te vinden en ontmoeten nieuwe vriendjes en vriendinnetjes. Hun moeder helpt mee met het overblijven, ook om de taal te leren. Zowel de kinderen als de moeder zijn zichtbaar blij met hun nieuwe leefomgeving en met de school. De directeur van de school ziet al snel twee huppelende kinderen in de school. Met de Nederlandse taal hebben de kinderen duidelijk geen minder moeite. 'Hallo mevrouw', klinkt het al snel iedere ochtend.

Een brief van de gemeente

Een half jaar later ontvangt het gezin een brief van de gemeente. Wat blijkt? Ze moeten verhuizen naar een andere wijk. De ouders zijn in de war, want dit overvalt hen. Kennelijk was de nieuwe huurwoning tijdelijk en wordt nu van het gezin verwacht dat ze verhuizen. Voor de kinderen betekent dit dat ze van school moeten veranderen. Het is voor de ouders niet mogelijk om de kinderen steeds naar de huidige school te brengen en weer op te halen.

Weer verhuizen, weer een nieuwe school, weer een andere juf, weer wennen. De moeder is ten einde raad en gaat met de brief naar de directeur. Zij besluit een brief te schrijven naar de gemeente. 'Het is in het belang van de kinderen om op deze school te blijven', stelt ze. 'Kan er geen oplossing worden gevonden?'. Dit lijkt effect te hebben. Een week later staat moeder stralend in de hal van de school met een brief. Ze mogen blijven wonen in deze wijk. De directeur haalt opgelucht adem en aait de kinderen over hun bol. Gelukt. Dit keer wel.

Dag 11. Altijd alleen

Bij verwaarlozing wordt veel minder snel ingegrepen dan bij mishandeling. Toch heeft ieder kind recht op geborgenheid en emotionele steun van de ouders, of als die het niet kunnen bieden, van andere volwassenen die de verantwoordelijkheid voor de emotionele zorg voor een kind op zich kunnen nemen.

Soms is het duidelijk dat het bij een kind thuis niet helemaal goed gaat. Bijvoorbeeld als de ouders onzichtbaar zijn en het kind wel erg veel eigen verantwoordelijkheid krijgt of neemt gezien zijn of haar leeftijd. Of als niemand ze eigenlijk ooit samen op straat ziet voor de gewone dagelijkse bezoeken aan de winkels, of om naar school te gaan. De buren praten er wel over en verwonderen zich over het gebrek aan aandacht voor het kind. Als het kind niet al te lastig is, nemen ze hem of haar weleens mee om met hun eigen kinderen te spelen en maken ze een lekker broodje voor hem klaar. Heel veel meer kunnen ze vaak niet doen. Er zijn geen tekenen van mishandeling, het is best een leuk kind dat zich verder vrij normaal gedraagt. Maar toch...

Verwaarlozing

Verwaarlozing is één van de meest onzichtbare problemen in gezinnen en helemaal als die vooral emotioneel van aard is en de fysieke zaken wel redelijk op orde zijn, zoals kleding en eten. Emotionele verwaarlozing betekent dat een kind niet de aandacht en steun krijgt die het nodig heeft. Dat het kind er min of meer alleen voor staat en geen veilige haven heeft waar hij of zij voorop staat en belangrijk wordt gevonden.

Emotionele verwaarlozing roept niet zo snel op tot actie van de omgeving. Wat als het wel meevalt? Mishandeling met veel lawaai en soms zelfs fysieke sporen op het lijf van het kind is makkelijker waar te nemen en leidt ook veel eerder tot ingrijpen door omstanders. Een melding bij Veilig Thuis voelt eerder als een sociale plicht als er blauwe plekken zijn, dan als er vooral dingen niet zijn. Ook op scholen vallen deze kinderen op, en ook daar is de drempel voor echt ingrijpen begrijpelijkerwijs hoog als het kind goed functioneert.

Toch heeft ieder kind recht op geborgenheid en emotionele steun van de ouders, of als die het niet kunnen bieden, van andere volwassenen die de verantwoordelijkheid voor de emotionele zorg voor een kind op zich kunnen nemen.

Waar zijn de ouders?

Een jongetje van een jaar of 8 op een basisschool in de regio Amsterdam. Hij is vriendelijk en beleefd, heeft zijn huiswerk altijd goed op orde, is leergierig, en heeft altijd op de juiste dagen de juiste spulletjes mee zoals zijn gymtas. Geen vuiltje aan de lucht lijkt het. Maar zijn kleren zijn vaak net iets te klein, zijn nagels soms wel erg vies, en hij komt elke dag alleen naar school en gaat elke dag alleen naar huis. De leerkracht heeft de ouders dit schooljaar nog nooit gezien. Ze komen niet op ouderavonden, komen nooit even in de klas, aan het begin of einde van de schooldag, en reageren niet op uitnodigingen voor bijeenkomsten en gesprekken. De leerkracht vindt het gek dat zij zijn ouders nog nooit heeft gezien, maar ziet weinig andere mogelijkheden dan hopen dat ze op een dag wel reageren op haar uitnodigingen.

Eind november is het tijd om aan de surprises voor Sinterklaas te gaan werken. In de kring legt de leerkracht uit wat de bedoeling is. Ze ziet aan het gezicht van het jongetje dat dit voor hem een lastige opdracht is. Hij kijkt zorgelijk voor zich uit als hem duidelijk wordt dat dit niet iets is dat je heel makkelijk in je eentje kan doen als 8-jarige. Na school blijft het jongetje wat langer in de klas en de leerkracht geeft hem knutselspullen en helpt hem af en toe een beetje op weg. Op 5 december is het jongetje apetrots als zijn klasgenootje de surprise uitpakt.

In het donker

Eind december is het tijd voor het kerstdiner in de klas. Gezellig 's avonds als het al donker is samen in de klas met allemaal mooie lichtjes en versieringen. Alle ouders brengen hun kinderen die avond naar de klas en nemen iets te eten mee. Het jongetje komt alleen, maar heeft wel een schaalje eten meegebracht. De leerkracht vraagt zich af of hij dat helemaal zelf heeft moeten maken of dat er misschien toch iemand thuis is die hem helpt, ook al laten ze zich niet zien. Het kerstdiner is heerlijk en alle kinderen, ook het jongetje, genieten van het lekkere eten en de goede sfeer. Als alle kinderen na afloop door hun ouders zijn opgehaald en de klas leeg is staat het jongetje klaar om alleen op pad te gaan in het donker. De leerkracht trekt haar jas aan en loopt enkele minuten later met hem in de kou door de donkere straten, op weg naar zijn huis. Als ze in zijn straat aankomen rent hij snel vooruit naar huis en gaat met een sleutel naar binnen. De leerkracht heeft ook de rest van het jaar de ouders niet gezien.

Dag 12. Overblijven

Op grond van het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties heeft ieder kind recht op een levensstandaard die toereikend is voor haar of zijn ontwikkeling.

Ouders hebben de eerste verantwoordelijkheid om te zorgen voor levensomstandigheden die nodig zijn. Van de overheid mag worden verwacht om waar nodig ouders hierin te ondersteunen en te voorzien in bijstand, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting. Wanneer er schulden zijn kan het dat ouders moeten bezuinigen op voor kinderen wezenlijke zaken en programma's vanuit de overheid voorzien niet altijd in een oplossing. In zulke situaties komt het aan op de menselijk maat en daarover gaat dit verhaal.

Schulden

Twee kinderen van vijf en acht jaar zitten op een school in de regio Amsterdam. Ze komen uit een gezin dat schulden heeft. De afgelopen jaren hebben de schulden zich opgestapeld. De problemen begonnen toen de vader van het gezin een paar jaar geleden opeens zijn baan verloor. De moeder heeft nog een bescheiden inkomen, maar het gezin kan niet langer voldoen aan de verplichtingen van een aantal persoonlijke leningen. Ook de betaling van bepaalde vaste lasten komen onder druk te staan. Wat niet helpt, is dat met name de vader moeite heeft om verstandig met zijn geld om te gaan en geen nieuwe schulden te maken.

De ouders besluiten om te bezuinigen op het overblijfgeld. Hun twee kinderen kunnen best thuis alleen eten. En dat scheelt weer geld. De middagpauze op school duurt van 12.00 uur tot 13.00 uur. De kinderen vinden het wel jammer, want ze speelden graag tussen de middag op school met hun vriendjes. De oudste voetbalde altijd met kinderen uit groep 5 en 6, terwijl de jongste veelal bij het klimrek met haar vriendinnen te vinden was of een mooie tekeningen maakte. Maar de kinderen doen wat hen gevraagd wordt en lopen tussen de middag samen naar huis, ongeveer 10 minuten van school.

Te laat terug op school

Het is school bekend dat de kinderen niet langer overblijven. Maar na een tijdje begint het op te vallen dat de kinderen na de middagpauze vaak te laat op school komen; soms vijf minuutjes, maar de laatste tijd is twintig minuten ook wel voorgekomen. En wanneer een van de leerkracht vraagt wat de kinderen thuis hebben gedaan, antwoorden de kinderen dat ze vooral hebben gegamed en televisie gekeken.

Er wordt een gratis overblijfplek geregeld

School ziet aanleiding om het gesprek aan te gaan met de ouders en dan blijkt dat ouders het overblijven niet langer kunnen betalen. Ze zijn recent terecht gekomen in de schuldsanering. De school besluit een oplossing voor de kinderen te bedenken. Er wordt een gratis overblijfplek geregeld en de kinderen eten, tekenen en spelen tussen de middag in het lokaal. Om vader te helpen goed met geld om te gaan, betaalt hij maandelijks een symbolisch bedrag voor het overblijven van zijn kinderen. Ook komt hij wekelijks langs op school voor een gesprek met de intern-begeleider of de directeur. Aan de schulden wordt ondertussen gewerkt, zonder dat kinderen hier overdag te veel van merken.

Dag 13. Als de partijen het niet eens zijn

Eén van de grootste uitdagingen bij de zorg voor kinderen die het moeilijk hebben is de coördinatie en communicatie tussen verschillende partijen.

Eén van de grootste uitdagingen bij de zorg voor kinderen die het moeilijk hebben is de coördinatie en communicatie tussen verschillende partijen. De ouders en de school zijn het lang niet altijd eens over wat er aan de hand is en wat er moet gebeuren. En dan zijn er vaak nog allerlei hulpinstanties betrokken die soms ook weer een heel ander standpunt hebben. Elk van de partijen maakt het kind ook mee in andere omgevingen en situaties en kijkt met een eigen invalshoek en vanuit de eigen ervaring en kennis naar het kind.

Volgens het Kinderrechtenverdrag zou in deze verschillende invalshoeken altijd het belang van het kind centraal moeten staan. Maar in de praktijk lijkt dat niet altijd het geval. En soms zijn twee partijen het wel met elkaar eens, maar sluit de inschatting van een derde instantie daar weer niet bij aan. Of zijn twee partijen het eerst wel eens en loopt het alsnog uit op een vertrouwensbreuk die niet meer makkelijk te repareren is. Het belang van het kind dreigt daarmee uit beeld te raken. In het verhaal van vandaag worden de partijen het ook niet eens en loopt de communicatie spaak.

Boos

Een basisschool in één van de 4 grote steden. Een meisje uit de middenbouw is vaak boos, verzet zich regelmatig tegen de regels en houdt zich niet aan afspraken. De school besluit met de moeder van het meisje te gaan praten. De moeder herkent het gedrag. Ze heeft daar ook thuis behoorlijk last van en vindt het moeilijk om het zelf in goede banen te leiden. Het gedrag veroorzaakt eigenlijk al jaren problemen thuis en op school, is steeds moeilijk bij te sturen, en wordt in beide situaties ervaren als meer dan zomaar opstandig. De moeder staat dan ook open voor een gesprek met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) om te kijken of professionele hulp het verschil kan maken.

Tijdens een gesprek tussen de moeder, het meisje en een CJG-medewerker blijkt dat die laatste een ander beeld heeft van de situatie. Zij denkt dat er sprake is van verwend gedrag en ziet geen aanleiding voor een verder hulptraject.

Op de stoep

Binnen de school is niet voldoende expertise om een adequaat hulpprogramma voor het meisje in te zetten. Daarom probeert moeder de weg via de huisarts. De huisarts verwijst moeder en kind door naar een jeugdhulpverleningsinstantie. Na de intake bieden ze een Minder Boos training aan: een erkende training die als effectief te boek staat voor deze leeftijdsgroep en dit type gedrag, ook als het gedrag ernstig is. De eerste bijeenkomst verloopt prima en de trainers zijn tevreden. Maar de tweede bijeenkomst loopt minder goed. De moeder is wat vroeg terug bij het gebouw om haar dochter op te halen en dan blijkt het meisje al op de stoep te staan terwijl de trainingsbijeenkomst nog niet is afgelopen. Ze vertelt dat ze uit de groep is gezet, omdat ze te boos werd. Het meisje ging alleen de ruimte uit en niemand heeft daarna meer gekeken waar ze was en hoe het met haar ging.

Eén deur

Het vertrouwen van de moeder in de organisatie is hiermee ernstig geschaad en de communicatie met de trainers loopt dan ook stroef waardoor onduidelijk blijft wat er nu precies wanneer is gebeurd. De trainers hebben zo hun eigen visie op het meisje en de moeder. Eigenlijk wil moeder met haar kind naar een andere organisatie, maar de wachtlijsten zijn elders veel te lang. Ze blijven bij dezelfde instantie en gaan alsnog een diagnostisch traject in waaruit blijkt dat het meisje inderdaad een gedragsstoornis heeft. Wie gelijk had over de aard van de problemen van het meisje doet er alleen niet toe als passende hulp niet van de grond komt. En vingerwijzen helpt al helemaal niet aangezien alle partijen uiteindelijk door één deur moeten: de deur op weg naar goede zorg voor het meisje. Dat is in het belang van het kind.

Dag 14. Rick

Ieder kind heeft het recht op eerbiediging van zijn identiteit. Identiteitsontwikkeling is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van het kind. In de maatschappij delen we mensen en dus ook kinderen in naar geslacht: man of vrouw. Dat kan schuren met hoe een kind zichzelf ziet.

In de afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor personen die van geslacht willen veranderen of die niet graag als man of vrouw geregistreerd willen worden. Dit soort gevoelens kunnen ook bij kinderen al spelen. Het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties, dat toeziet op de naleving van kinderrechten, benadrukt dat het belangrijk is ook de genderidentiteit van kinderen te respecteren en te voorkomen dat kinderen die zichzelf niet herkennen in de klassieke man-vrouw indeling worden uitgesloten of gediscrimineerd. Een artikel in Trouw (2019) van afgelopen zaterdag laat zien dat binnen de huidige generatie jongeren niet langer uitsluitend gedacht wordt in termen van man of vrouw. Jongeren zien en voelen zich prima als ‘non-binair’ of ‘gender-fluid’. Toch is het de vraag of de maatschappij deze benaderingen omarmt en accepteert. Een gebrek aan acceptatie kan een kind in onzekerheid brengen over zijn identiteit en acceptatie van wie hij is. Het is goed voor te stellen dat dit ook binnen school, kinderen in lastige situaties kan brengen. Daarover gaat het verhaal van Rick*.

Dramalessen

Rick zit op een basisschool in de regio Amsterdam. Hij is een bekend gezicht binnen de school. Iedereen kent hem. Bij de leerkrachten valt hij op door zijn vrolijke lach en enthousiasme. Rick is een echte gangmaker en hij bekommert zich om de andere kinderen om hen heen. Ook de directrice is erg op Rick gesteld. Hij komt vaak even langs bij haar kamer en roept: ‘Ha juf, alles goed? Wat ziet u er weer mooi uit vandaag. Uw ketting vind ik prachtig. Daag!’ Dat is typisch Rick.

Tijdens de dramalessen verkleedt Rick zich het liefst als vrouw en laat hij de meisjes uit zijn groep zijn dikke haardos mooi opkammen.

Hij loopt stralend nog snel even door de gang voordat de les begint. Kinderen uit andere groepen zwaaien en lachen lief. Ze zijn het gewend van Rick. Tijdens de eindmusical mag hij ook zijn eigen rol kiezen. Hij wordt 'de juf van groep 8'. Zoals elk jaar mogen de groepen 5, 6, en 7 bij de generale repetitie zijn. Rick krijgt een groot applaus voor zijn rol die hij met verve heeft vervuld. Hij heeft talent vindt iedereen.

Naar de middelbare school

Het moment van afscheid is aangebroken. Rick vindt het spannend om te gaan. Hij heeft zich altijd veilig gevoeld op school. Op school kon hij zijn wie hij is en wie hij wilde zijn. Ook zijn ouders zijn dankbaar. De directrice vraagt zich af of het straks goed zal gaan en of Rick geaccepteerd wordt om wie hij is. 'Op de middelbare school kan het anders zijn, net als in de maatschappij om ons heen', denkt ze. Ze moet loslaten, dat is onvermijdelijk. Later hoort ze dat Rick op de middelbare school al gauw te zien is in theatervoorstellingen. En na het behalen van zijn diploma krijgt hij een rol in een televisieserie. Zijn plek op school was veilig, het heeft hem sterk gemaakt.

*Dit is niet zijn echte naam.

Dag 15. Met pijn in het hart

In het Speciaal Onderwijs hebben alle kinderen specialistische aandacht en zorg nodig en komen het recht op onderwijs en het recht op zorg bij uitstek samen.

Kwetsbare kinderen zijn in alle lagen van de bevolking en op alle schooltypes te vinden. In het Speciaal Onderwijs (SO) hebben alle kinderen specialistische aandacht en zorg nodig. Juist hier vinden we kinderen en jongeren voor wie het leven extra veel uitdagingen kent vanwege hun fysieke en/of mentale beperkingen. Vaak hebben kinderen al jaren van teleurstellingen en uitsluiting achter de rug voordat ze in het SO terecht komen. Deze kinderen én hun leerkrachten en begeleiders op het SO hebben dus niet alleen te maken met de uitdagingen die de beperkingen van het kind zelf met zich meebrengen, maar ook met zijn of haar ingewikkelde geschiedenis. In het SO komen het recht op onderwijs en het recht op zorg dus bij uitstek samen. Dat dit voor soms onmogelijke uitdagingen zorgt, blijkt uit dit verhaal.

Grommen

Een school voor Voortgezet Speciaal Onderwijs in de regio Haaglanden. Na de zomervakantie komt er een nieuwe leerling op de school: een jongen met een zware vorm van autisme die in het verleden veel is gepest vanwege zijn ongewone gedrag. Als verdedigingsmechanisme heeft hij zichzelf aangeleerd om als een wild dier te gaan grommen wanneer hij zich aangevallen voelt. Voor medeleerlingen op zijn vorige middelbare school nog een reden om hem maar raar te vinden en hem nog meer te pesten. Het grommen gebeurde dan ook steeds vaker, en het pesten dus ook.

Maar zijn traumatische sociale ervaringen gaan verder terug. Ook de basisschool voor speciaal onderwijs was geen goede ervaring. Er werd daar veel gevochten tussen leerlingen en de jongen kwam soms zelfs met beten in zijn armen thuis. Scheldpartijen en ander agressief gedrag kwamen regelmatig voor. De leerkrachten hadden de grootste moeite om de leerlingen in bedwang te houden en namen soms uit wanhoop hun toevlucht tot hardhandig optreden. De jongen verloor begrijpelijkerwijs al vroeg zijn vertrouwen in anderen.

Een onhoudbare thuissituatie

Ook zijn thuissituatie is niet rooskleurig: hij woont samen met zijn moeder en een zieke vader die niet tegen harde geluiden kan. En als de jongen zijn zin niet krijgt, gaat hij juist hard tekeer en maakt hij veel herrie. Om dit te voorkomen geven de ouders hem zoveel mogelijk zijn zin. Dit leidt tot een onhoudbare situatie voor het hele gezin: de jongen kan niet alleen thuis zijn met zijn vader omdat de spanningen dan te hoog oplopen en moeder leeft continu in angst. En de jongen zelf leert op geen enkele manier grenzen, en krijgt te weinig structuur en begeleiding om de gevolgen van zijn gedrag enigszins te begrijpen. Zijn gedrag wordt met de dag moeilijker. Het blijft ook niet altijd bij grommen. De zorg voor de jongen stijgt de ouders boven het hoofd. De jongen is aangewezen op professionele zorg en begeleiding om zijn moeilijke gedrag enigszins te begrenzen.

Verloren hoop

Op de nieuwe school ontdekken de leerkrachten dat de jongen naast zijn agressieve kant ook een andere kant heeft. Hij kan ook heel lief en enthousiast zijn en slim uit de hoek komen. Op die momenten heeft de staf haar hoop gevestigd. Wie weet kunnen ze die positieve kanten meer naar voren brengen en het lastige gedrag wat meer beperken. Dat is ook de missie van het Speciaal Onderwijs: het beste in de kinderen naar boven halen zodat ze ondanks hun beperkingen toch op hun niveau kunnen leren en ontwikkelen.

Ondanks de goede moed en inspanningen van de leerkrachten lukt het niet om het negatieve gedrag binnen de perken te houden. Bij het minste of geringste wordt de jongen agressief, niet alleen naar anderen maar ook naar zichzelf. Zijn positieve kanten raken op de achtergrond en zijn gedrag is bijna doorlopend een zware uitdaging voor zijn medeleerlingen en de leerkrachten. Na een periode van goede wil en inzet kan de school niet anders dan besluiten dat deze jongen meer zorg nodig heeft dan zij kunnen bieden. Hij moet van school af. Met pijn in het hart. Want als het hier niet lukt, waar dan wel? Zijn er andere plekken voor een jongen met zoveel uitdagingen? Is er in onze samenleving wel adequate zorg voor deze meest kwetsbare groep?

Dag 16. Discriminatie

Onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van jongeren in Nederland laat zien dat een substantieel deel van de kinderen in school discriminatie ervaart. Het gaat om discriminatie vanwege etniciteit, geslacht, seksualiteit, of sociale status en het betreft ongeveer 15% van de kinderen.

Het valt op dat kinderen met een niet-Westerse migratieachtergrond meer kans hebben om gediscrimineerd te worden dan kinderen zonder migratieachtergrond.

Een van de kernbeginselen van het VN-Kinderrechtenverdrag (artikel 2) is dat kinderen beschermd moeten worden tegen discriminatie van welke aard dan ook, ongeacht onder meer etniciteit, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, welstand en maatschappelijke afkomst. Dit vraagt van de overheid dat zij niet zelf discrimineert, maar ook dat hij voorwerpen schept om discriminatie te voorkomen. Discriminatie in de context van onderwijs staat haaks op de doelen van onderwijs, die eveneens in het Kinderrechtenverdrag te vinden zijn. Onderwijs zou volgens artikel 29 van het verdrag onder andere gericht moeten zijn op het bijbrengen van respect voor de rechten van de mens en fundamentele vrijheden en voor andere beschavingen. Ook zou onderwijs kinderen moeten voorbereiden op een leven in een vrije samenleving waar begrip is en vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid en vriendschap tussen verschillende bevolkingsgroepen. Discriminatie draagt hier niet aan bij.

Onderzoek laat ook zien dat discriminatie door andere jongeren vaker wordt gerapporteerd dan discriminatie door leraren of volwassenen buiten school (Health Behaviour in Schoolaged Children, 2017). Dat kinderen echter wel last kunnen hebben van de manier waarop hun ouders worden bejegend laat het verhaal van vandaag treffend zien.

Lange witte tuniek

Een school in de regio Amsterdam. Elke dag brengt een vader, gekleed in een lange witte tuniek, zijn twee kinderen naar school. Vader runt het huishouden. Moeder heeft een voltijdsbaan als accountant. Kinderen hebben het naar hun zin op school.

Hoewel hun ouders nog moeite hebben met de Nederlandse taal, geldt dat voor de kinderen niet. Ze nemen moeiteloos deel aan het leven in de klas en in de school. Ze hebben veel vriendjes en vriendinnetjes.

Op een dag komt vader ontdaan naar de directeur die buiten op het plein staat om de leerlingen te verwelkomen. Hij is erg emotioneel. Hij is door een andere vader onheus bejegend. Hij is aangesproken op zijn Islamitische achtergrond met als gevolg een vervelende woordenwisseling in het bijzijn van de kinderen. De kinderen kijken de directeur met grote ogen aan; ze zijn stil. Ook andere kinderen hebben gezien wat er gebeurde.

Op gesprek

Omdat vader de Nederlandse taal nog niet zo goed beheerst, is hij niet altijd in staat duidelijk te communiceren. En wanneer hij aangevallen wordt, zoals nu is gebeurd, heeft hij moeite de juiste antwoorden te formuleren. Door zijn machteloosheid wordt hij woedend en is hij bang dat hij zich niet meer kan beheersen. De directeur wil voorkomen dat een en ander uit de hand loopt. Maar bovenal wil ze ervoor zorgen dat de kinderen geen last ondervinden van het negatieve gedrag van de ouders.

Uiteindelijk besluit de directeur een gesprek tussen beide ouderparen te organiseren, op school, in zijn kamer. Het is geen gemakkelijk gesprek, maar het lukt: de handen worden uitgestoken. Gelukkig maar, vooral voor de kinderen.

Dag 17. Een dubbele dosis

In alle zorg voor kwetsbare groepen zijn continuïteit, communicatie, en vertrouwen van cruciaal belang.

In alle zorg voor kwetsbare groepen zijn continuïteit, communicatie, en vertrouwen van cruciaal belang. Professionals die in het onderwijs of de zorgsector met kinderen en jongeren werken weten dat maar al te goed. Maar ook als iedereen doordrongen is van deze kernwaarden, kunnen praktische problemen zoals personeelstekort en daardoor tijdgebrek voor overleg dit onmogelijk maken. Het recht op adequate zorg betekent dus dat er voldoende financiering moet zijn zodat professionals hun werk goed kunnen doen. Het kinderrechtenverdrag schrijft dan ook voor dat de overheid er alles aan moet doen om te zorgen dat kinderen krijgen waar ze recht op hebben zodat ze veilig en gezond kunnen opgroeien.

Waterdichte communicatie

De zorgplicht betekent niet alleen het garanderen van voldoende zorg, maar ook van gepaste zorg. Als ouders de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn, of om andere redenen beperkt begrip hebben van de behandeling, dan is aangepaste informatievoorziening nodig. Maar als er al onvoldoende tijd en geld is voor de minimaal benodigde zorg, dan is er zeker geen tijd en geld voor bijzondere zorg. De waterdichte communicatie tussen collega's en tussen instanties die zo hard nodig is voor de kwaliteit van de behandeling komt dan onder druk te staan.

In het speciaal onderwijs hebben veel leerlingen medicatie. De school kan en mag geen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om medicijngebruik (dat is de taak van artsen), maar in de praktijk ontkomen leerkrachten er niet altijd aan om toch zoveel mogelijk vinger aan de pols te houden om calamiteiten te voorkomen. Zo weten veel leerkrachten in het speciaal onderwijs veel meer van medicatie dan hun vak voorschrijft, en weten ze doorgaans wel degelijk wat hun leerlingen slikken en volgens welk schema. Want als het mis gaat en de communicatie niet waterdicht blijkt, zitten zij met de gevolgen zoals het verhaal van vandaag laat zien.

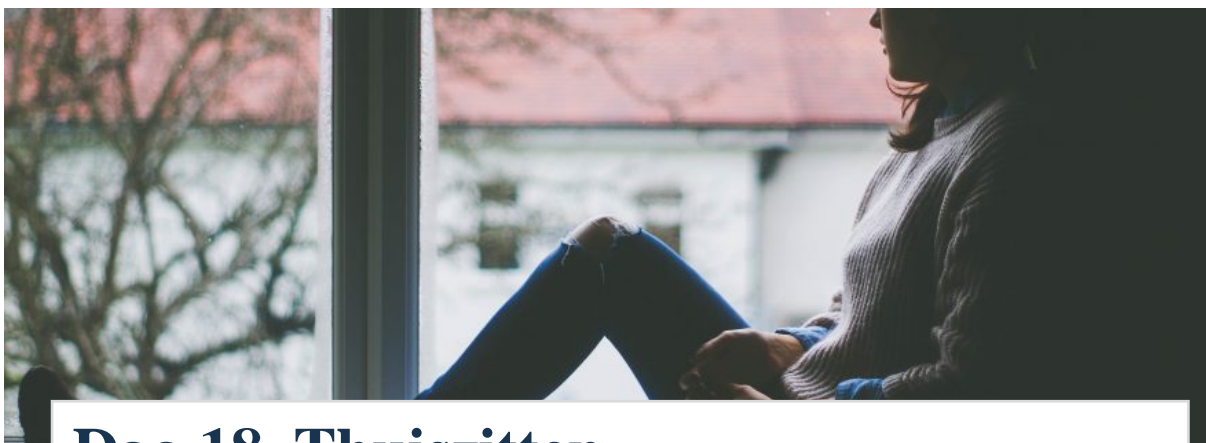
Medicijn A of B?

Een jongen met ouders die nauwelijks Nederlands spreken heeft medicijn A gekregen. Hoewel het medicijn voor de meeste kinderen goed werkt, heeft deze jongen veel last van ernstige bijwerkingen. Hij wordt er heel onrustig en agressief van. De school neemt contact op met de behandelend psychiater om hiervan melding te maken. De psychiater herkent dit als (zeldzame) bijwerking en besluit de jongen daarom medicijn B voor te schrijven. Dit blijkt een goede keuze. Het gaat wat beter met de jongen. Maar er is nog wel ruimte voor verbetering, dus de psychiater verdubbelt de dosis van medicijn B.

Maar dan ontstaan er praktische obstakels. De behandelend psychiater is ineens gedurende een periode niet beschikbaar en een collega moet het op stel en sprong overnemen. De vervangend psychiater is uit het buitenland overgekomen om gaten in de zorg te kunnen opvangen. De gewenste waterdichte communicatie begint hier te lekken. In de dagen die volgen draait de jongen volledig door. Het is zo erg dat hij door zijn vader en een ambulante hulpverlener van school gehaald moet worden. Hij is een gevaar voor zichzelf en zijn omgeving. De school vraagt de vader, zo goed en kwaad als dat gaat, om de medicatie van de jongen te laten zien. Wat blijkt: de vervangend psychiater had medicijn A in dubbele dosis voorgeschreven in plaats van medicijn B...

Terug bij af

De school neemt de medicijnen acut in en leggen de vader uit wat er aan de hand is. De school belt de psychiater om de situatie uit te leggen. De school als medicijnencontroleur. Zo hoort het niet. De juiste medicatie wordt nu wel voorgeschreven, maar de schade is al aangericht. De jongen zit thuis. De medicatie moet opnieuw worden opgebouwd, de relatie met de hulpverlening moet worden hersteld, en de school moet bedenken hoe ze terugkeer van de jongen na de crisis zo goed mogelijk kunnen begeleiden. Omdat de continuïteit van zorg niet kon worden gegarandeerd, was de communicatie niet waterdicht. En omdat de communicatie niet voldeed, is het vertrouwen in de hulpverlening geschaad. Het lijkt alsof iedereen weer terug is bij af.

Dag 18. Thuiszitten

Ieder kind heeft recht op onderwijs. In Nederland bestaat een leerplicht. Kinderen mogen naar school en ze moeten naar school.

De leerplicht zorgt ervoor dat vanuit de meeste kinderen onderwijs volgen op school. Maar voor een bepaalde groep kinderen gaat deze vlieger niet op. Zij blijven gedurende langere tijd thuis. Enkele maanden bijvoorbeeld, maar soms ook een heel schooljaar of zelfs langer. Dit noemt men langdurig schoolverzuim. Verzuim lijkt nalatigheid te veronderstellen, maar is dat wat wel terecht? Valt het een kind te verwijten dat het langdurig thuisblijft? Valt het de ouder(s)/verzorgende(n) kwalijk te nemen dat hun zoon of dochter maar niet naar school gaat? Ligt het zo simpel? Of is er misschien meer aan de hand? Nee, zo eenvoudig is het allemaal niet. Er is meer aan de hand. Kinderen die langdurig niet naar school gaan, doen dat vaak om moeilijk te doorgronden redenen of door ernstige en moeilijk oplosbare problemen, die ervoor zorgen dat ze een terugkeer naar school uitstellen en daar ook steeds meer tegenop gaan zien. Bovendien is elke situatie waarin een kind zich bevindt weer anders. Ook de rol van ouders hierbij is van belang. Daarover gaat het verhaal van vandaag. Opgetekend vanuit een middelbare school in de Randstad.*

Buikklachten

Irene woont samen met haar moeder die voor haar werk lange dagen en vele reizen moet maken. Ze moet het eigenlijk allemaal zelf uitzoeken. Zo ook de vraag of zij naar school gaat of niet. In een situatie waarin een kind nauwelijks door ouders wordt gezien, is extra alertheid van de school onmisbaar. Een alerte mentor die de vraag stelt waarom Irene al twee weken niet in de les is verschenen, een oplettende conciërge belast met het nabellen van absenties die vermoedt dat de stem aan de telefoon niet die van moeder maar van Irene is en een doortastende teamleider die moeder uitnodigt voor een gesprek. Want al die spijbelperiodes worden, als er niet wordt ingegrepen, één lange periode van thuisblijven.

Het verhaal zou ook kunnen gaan over Michelle die al langere tijd kampt met buikklachten die maar niet overgaan.

Telkens als ze naar school gaat, nemen deze klachten in heftigheid toe. Ze blijft steeds vaker thuis en als de klachten aanhouden, wil ze helemaal het huis niet meer uit. De ouders zijn ten einde raad en de artsen staan voor een raadsel. Of over Martijn. De ouders van Martijn zijn overbezorgd. Bij de geringste verkoudheid, als het stormt, wanneer het glad is, wordt hij thuisgehouden. Een griep duurt langer dan normaal en na een repetitieweek moet Martijn eerst enkele dagen thuisblijven om tot rust te komen. De bezorgdheid wordt alleen maar groter, ook over het niveau van het onderwijs dat de school biedt. Uiteindelijk komen de ouders tot de conclusie dat het beter is als Martijn in de veilige omgeving van zijn eigen huis een opleiding krijgt.

Niet loslaten

En zo gaat het om een heel diverse groep kinderen. Kinderen met depressies, die zich gediscrimineerd voelen, gepest worden, verwaarloosd worden, zich alleen voelen, last hebben van hevige faalangst, niet over straat durven of verslaafd zijn geraakt aan drugs. Deze en andere kinderen kunnen zomaar verstoken blijven van onderwijs. Ze hebben geluk als de school waar ze ingeschreven staan hen niet loslaat, maar samen met hen en met hun ouders naar een oplossing blijft zoeken. Als een mentor blijft opletten, de conciërge blijft bellen en de teamleider gesprekken blijft aangaan. Want deze kinderen mogen we niet loslaten, hoe moeilijk sommige situaties ook zijn. Kinderen mogen we sowieso nooit aan hun lot overlaten. We moeten hen een perspectief blijven bieden op terugkomst naar school, op een nieuw begin. Dat is in hun belang en daar hebben ze recht op.

*De namen in dit verhaal zijn gefingeerd.

Dag 19. Zwaar gepest

Er wordt heel veel onderzoek gedaan naar pesten op school. Dat gaat altijd over pestgedrag tussen leerlingen onderling. Pesten is nog steeds één van de meest voorkomende problemen in het leven van kinderen en ook één van de meest schadelijke voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Er wordt heel veel onderzoek gedaan naar pesten op school. Dat gaat altijd over pestgedrag tussen leerlingen onderling. Pesten is nog steeds één van de meest voorkomende problemen in het leven van kinderen en ook één van de meest schadelijke voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Talloze mensen zijn in hun jeugd door aanhoudend pesten blijvend emotioneel beschadigd. De lange termijn effecten van chronisch gepest worden zijn nauwelijks te overschatten. Het is dan ook zeer terecht dat pesten als een vorm van agressie wordt gezien. En kinderen hebben het recht beschermd te worden tegen agressie. En tegen discriminatie. Want vaak gaat pesten over kenmerken van een kind waar zij niets of weinig aan kunnen doen. Bijvoorbeeld hun huidskleur of hun lichaamsbouw.

Het slechte voorbeeld

Het is één van de grootste nederlagen van onze maatschappij dat het maar niet lijkt te lukken om kinderen werkelijk tegen pesten te beschermen. Om pesten uit te bannen. Alle goed bedoelingen en programma's ten spijt. Ook de bewezen effectieve programma's maken niet het verschil op de schaal die we nodig hebben om pesten echt tot een anomalie te maken. Iets wat maar heel af en toe voorkomt, iets dat uitzonderlijk is. Helaas is pesten niet alleen iets van kinderen onderling. Ook ouders kunnen er een schepje bovenop doen door op neerbuigende manier te praten over andere kinderen of hun ouders. Ze geven het slechte voorbeeld. Zo is het ook in het verhaal van vandaag.

Joggingbroeken

Een basisschool in Zuid-Holland. In het nieuwe schooljaar komt er een nieuw meisje in groep 5.

Ze valt op omdat ze een stuk zwaarder is dan de meeste meisjes van haar leeftijd. Ze draag wijde joggingbroeken in plaats van de strakke spijkerbroeken en jurkjes die de andere meisjes dragen. Er wordt over het uiterlijk van het nieuwe meisje geïcheld en gefluisterd in de klas. De juf en de meester praten met de klas over pesten en over vooroordelen op basis van uiterlijk. Het is een goed gesprek en de kinderen begrijpen dat dit niet de manier is om met anderen om te gaan. Het gesprek lijkt ook te helpen, want de kinderen in de klas doen vanaf dat moment hun best om het meisje in hun groep op te nemen.

Maar op het schoolplein loopt het niet zo goed. De moeder van het meisje heeft ernstig overgewicht, kleedt zich in ruime gewaden, en loopt door haar gewicht moeïlijk. Het zijn niet de kinderen die lacherig over haar doen, maar de andere ouders. Ze praten over haar, wijzen haar na en maken geen contact. Blijkbaar zijn de moeder en haar dochter ook onderwerp van gesprekken thuis. De kinderen in de klas van het meisje lijken al weer snel te vergeten wat ze hadden afgesproken en vervallen weer in pestgedrag. Zo vragen ze het meisje haar pauzehapje en lunch te laten zien zodat ze kunnen lachen om de hoeveelheid ongezond eten die haar moeder haar heeft meegegeven.

Nare ervaringen

De juf en de meester vragen de moeder op gesprek om over gezond eten voor het meisje te praten. De moeder reageert overstuur. Dit is precies de reden waarom ze haar dochter van de vorige school heeft gehaald: haar dochter werd gepest omdat haar moeder zo zwaar is. Het dossier van de vorige school wordt opgevraagd. Daaruit blijkt dat er behoorlijk wat vervelende incidenten hebben plaatsgevonden op de vorige school. Er valt niet met de moeder te praten over gezond broodbeleg en fruit voor de pauze. Zij voelt dit als een persoonlijke aanval en wil niet op dit onderwerp aangesproken worden.

Dag 20. Oog voor het kind

Vandaag precies 30 jaar geleden werd het Kinderrechtenverdrag aangenomen door de Verenigde Naties en anno 2019 zijn nagenoeg alle landen partij bij dit voor kinderen zo belangrijke mensenrechtenverdrag.

Er is de afgelopen jaren veel gebeurd, ook in Nederland. Zo is er wetgeving gekomen die geweld tegen kinderen in de opvoeding verbiedt, heeft Nederland een Kinderombudsman gekregen en zijn rechters hun uitspraken veel meer gaan baseren op het kinderrechtenverdrag. Tegelijkertijd liggen er nog grote uitdagingen voor ons, zo lieten de recente inspectierapporten over de zorgen rondom de jeugdbescherming zien. En dit blog heeft tot nu toe duidelijk gemaakt dat bezien vanuit het onderwijs kinderrechten nog niet vanzelfsprekend zijn, althans nog niet bij iedereen op netvlies staan. En dat zou wel moeten. Kinderrechten draaien in de kern om erkenning van het kind als belangrijkste actor in zijn of haar eigen leven. Ieder kind moet dan ook gezien worden en zich veilig weten. Dat school hierin een cruciale rol speelt, hebben de eerste 19 blogs in deze serie treffend laten zien. Maar het is ook herkenbaar in de volgende dagelijkse situaties opgetekend vanuit een basisschool in de regio Amsterdam. Gewoon oog hebben voor het kind.*

Goedemorgen meester

Het is donker, ook op het schoolplein. De lichten in de school zijn al aan. De leerkracht zet om 7.45 uur zijn fiets in het hok. Hij hoort: 'Goedemorgen meester.' Hij ziet Jacob, een van zijn leerlingen. 'Hé, jongen ben jij er al?' 'Ja, meester, mama begint om 6.00 u. met schoonmaken en ik verveel me thuis.' De leerkracht doet de deur open. 'Wil jij me dan even helpen de stoeltjes van de tafel te halen?' 'Doe ik meester, gezellig die lichten binnen', antwoordt de jongen. Voortaan helpt hij elke ochtend voor schooltijd zijn meester. Er is altijd wel wat te doen.

Goedemorgen juf

De leerkracht staat bij de deur van haar klaslokaal. De kinderen komen binnen en geven haar een hand.

‘Goedemorgen juf.’ ‘Hé Lisette, hoe gaat het met je, je kijkt niet vrolijk.’ Lisette is verdrietig. Haar vader en moeder gaan uit elkaar en haar moeder heeft nu een flat toegewezen gekregen. ‘Mama is blij juf, maar ik niet. Waarom blijven ze niet gewoon bij elkaar wonen?’ De leerkracht antwoordt: ‘Kom onder het stillezen maar bij me Lisette, dan praten we samen. En je weet het, als je verdriet voelt opkomen, loop je gewoon even naar mijn stoel, je mag er dan op gaan zitten. Ik kom eraan.’

Helpen na schooltijd

Job is niet meer de oude. Papa heeft een nieuwe vriendin. Nu heeft Job opeens twee zusjes en een broer erbij. Die grote broer slaapt op zijn kamer. Job is onrustig, kan zich niet concentreren op school, is brutaal tegen de overblijfjuf. Na schooltijd blijft hij hangen in het lokaal. ‘Ik wil niet naar huis juf. Kan ik u nog helpen, juf?’ De leerkracht spreekt af dat ze elke week met Job een gesprek heeft. En hij mag, als hij wil, haar voorlopig ‘s middags na schooltijd helpen.

Rots in de branding

Moeder voedt haar zoon Leon alleen op. Oma is een rots in de branding en steunt haar door dik en dun. Zelfs bij het kennismakingsgesprek is zij aanwezig. Oma brengt Leon vaak naar school en wordt al gauw een goede bekende van het personeel. Door een tragisch ongeluk valt oma weg. Leon is enorm verdrietig. Na overleg wordt afgesproken dat hij zo gauw mogelijk weer naar school komt. Leon, inmiddels 6 jaar, mag verdrietig zijn, naar de juf toegaan en zelfs op zo’n moment even gaan wandelen door de school. In het kamertje aan het bureau van de intern begeleider is een extra plekje voor hem gemaakt. Hij maakt daar regelmatig gebruik van en zit dan even buiten zijn eigen klas te lezen of te tekenen. Op een dag gaat de deur open en schuift Leon weer aan zijn bureau in het hoekje. Na een poosje stapt hij op: ‘Ik ga weer naar de klas en mijn tekening mag je ophangen.’

*De namen in dit verhaal zijn gefingeerd.

Dag 21. Over de grens

Het recht op onderwijs is een groot goed dat gelukkig voor de meeste kinderen in Nederland prima wordt nageleefd. In eerdere verhalen werd duidelijk dat het ook nog weleens mis gaat.

Als ouders, scholen, en zorginstanties er niet in slagen een thuiszittend kind weer het onderwijs in te krijgen. Omdat ouders niet meewerken. Omdat scholen een ‘zware’ casus er niet bij kunnen hebben. Omdat zorginstanties te lange wachtlijsten hebben. Omdat het kind zo beschadigd is dat terugkeer onmogelijk lijkt. Toch heeft het kind recht op alle mogelijke inzet, alle hens aan dek, en alle zeilen bij, om onderwijs toch mogelijk te maken.

Buiten beeld

Dit wordt een stuk gecompliceerder als een kind buiten beeld is omdat het in het buitenland verblijft waar veel minder toezicht is op het recht op onderwijs en de leerplicht. Zelfs als het kind de Nederlandse nationaliteit heeft, is het voor de Nederlandse overheid ondoenlijk om deze rechten en plichten te waarborgen. Wie kan dat hoe controleren? Hoe kan een kind over een afstand van duizenden kilometers ondersteund worden zodat onderwijs gevolgd kan worden? Ook als de omstandigheden ter plekke het heel makkelijk maken om een kind thuis te houden? Allemaal valide vragen. Zonder sluitend antwoord. Zoals het verhaal van vandaag laat zien.

Het gaat een paar keer mis

Een basisschool in de Randstad. Een jongen van 10 jaar wordt in een taalklas geplaatst. Hij is geboren in een Arabisch land maar heeft ook de Nederlandse nationaliteit. Zijn ouders zijn gescheiden en zijn moeder mag hem niet meenemen naar Nederland om naar school te gaan. In zijn geboorteland woont de jongen bij zijn oma, de moeder van zijn moeder. De oma zorgt dat hij naar school gaat. Maar omdat de jongen vaak wat lastig gedrag vertoont, loopt het daar niet soepel.

De schooldirecteur slaat de jongen als hij zich misdraagt. De oma besluit daarop de jongen thuis te houden. Na enige tijd gaat hij naar een nieuwe school, een duurdere privéschool. Maar ook daar gaat het mis. Of eigenlijk, op weg daar naar toe gaat het mis. In de bus slaat de buschauffeur hem als straf voor vervelend gedrag. De jongen gaat daarna niet meer naar school. Jaren niet. Uiteindelijk krijgt zijn moeder toch toestemming van de vader om de jongen mee te nemen naar Nederland. Hier gekomen wordt hij in de taalklas geplaatst. Maar het blijkt vrijwel onmogelijk om onderwijs te geven aan een jongen van 10 jaar die geen enkele schoolse vaardigheden bezit, door de gangen rent, je niet kan verstaan en ook niet gewend is om te luisteren.

Kostbare jaren

De meeste kinderen op school vinden hem maar raar. Ze moeten vaak om hem lachen, maar hebben zelden plezier mét hem. Als hij stout doet vinden sommige jongens dat wel spannend en leuk, maar echte contacten maakt hij niet. Ook niet met andere leerlingen die wel zijn taal spreken. Intussen probeert de moeder de jongen uit alle macht in het gareel te krijgen en zorgt voor veel buitenschoolse activiteiten. Ook op school proberen de leerkrachten er alles aan om de jongen in een leerproces te krijgen, want ze geloven in zijn leerbaarheid. Maar ze zien ook dat er heel veel kostbare jaren verloren zijn gegaan die je niet zomaar goed maakt. De school hoort dat de jongen ook in de moskee die hij in het weekend bezoekt vaak straf krijgt. Eigenlijk gaat het nergens echt goed.

De school worstelt met het vinden van een passende aanpak voor een jongen van 10 die eigenlijk op het niveau van een kleuter binnenkomt qua gedrag en vaardigheden. De leerkrachten vragen zich vooral af: hoe heeft dit kunnen gebeuren en wie is hiervoor verantwoordelijk? Zijn dit soort situaties te voorkomen? Wat is er internationaal nodig aan samenwerking nodig om te kunnen nagaan of kinderen het onderwijs krijgen waar ze recht op hebben? Allemaal valide vragen. Zonder sluitend antwoord.

Dag 22. Een bekend gezicht

Deze week staat in het teken van de strijd tegen kindermishandeling. Signaleren van kindermishandeling is één ding. Maar kinderen vervolgens snel, goede zorg en bescherming bieden, blijkt in Nederland erg lastig te zijn.

Deze week staat in het teken van de strijd tegen kindermishandeling. Op de website van de Week tegen Kindermishandeling (2019) staat gemeld dat in Nederland circa 3% van alle kinderen opgroeit in onveilige gezinssituaties. Dit percentage vloeit voort uit wetenschappelijke studies die laten zien dat in Nederland naar schatting tussen de 90.000 tot 127.000 kinderen van 0 tot en met 17 jaar te maken hebben met kindermishandeling. De meeste kinderen blijken slachtoffer te zijn van emotionele verwaarlozing, gevolgd door fysieke verwaarlozing. En kinderen worden in het overgrote deel mishandeld door een biologische ouder (96% van de kinderen). Dit laatste punt sluit aan bij de bevindingen uit een rapport van UNICEF (2017) dat onder de titel ‘A familiar face’- een bekend gezicht – laat zien dat wereldwijd kinderen worden blootgesteld aan geweld, vaak gepleegd door iemand die het kind kent, bijvoorbeeld opvoeders. Een probleem dat UNICEF signaleert is dat veel opvoeders denken dat geweld nodig kan zijn voor een goede opvoeding. Terwijl het VN-Kinderrechtenverdrag en ook onze eigen Burgerlijk Wetboek heel duidelijk zijn: geweld tegen kinderen is verboden en kan nooit worden gerechtvaardigd.

Signaleren van kindermishandeling is één ding. Maar kinderen vervolgens snel, goede zorg en bescherming bieden, blijkt in Nederland erg lastig te zijn. Ook in geval van seksueel geweld speelt dit, zo signaleerde de Nationaal Rapporteur (2019) deze week. Kinderen blijken in de praktijk te kwetsbaar en volledig afhankelijk van iemand die ze kunnen vertrouwen, zoals een juf. Ook al is diegene er niet voor opgeleid en heeft hij of zij er eigenlijk geen tijd voor. Dat blijkt ook uit het verhaal van vandaag.

Klokhuis

Tijdens een teamvergadering op een basisschool in de regio Amsterdam wordt de vraag gesteld hoe goed de leerkrachten de kinderen in hun klas kennen. Een aantal leerkrachten denkt dat ze wellicht niet alles zien. Aanleiding voor dit gesprek is de toegenomen aandacht voor kindermishandeling.

Er wordt afgesproken om in de bovenbouw een speciale aflevering van Klokhuis te laten zien en zo het gesprek te voeren over dit beladen thema. Zo gezegd, zo gedaan. Er vinden mooie gesprekken plaats in de verschillende klassen van groep 6, 7 en 8. De volgende dag meldt de leerkracht van groep 7 zich bij de directrice. Een meisje uit haar klas heeft aanleiding gezien om te vertellen dat ze misschien wel bij de kinderen hoort waarover het ging bij Klokhuis. Ze vertelt dat haar vader erg boos kan worden en dan letterlijk en figuurlijk doorslaat. Ook haar zusje moet het soms ontgelden. Samen besluiten de directrice en de leerkracht een melding te doen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, inmiddels Veilig Thuis.

Hulpverlening

De melding wordt opgepikt en er verschijnt een hulpverlener ten tonele. Voor school is het even onduidelijk wat er precies gebeurt, maar na een tijdje wordt duidelijk dat ouders elk gesprek met de hulpverlening weigeren. Ze hebben geen vertrouwen in de hulpverlening. ‘Nee hoor, met die mevrouw praten we niet’ antwoordt de moeder als de leerkracht haar even aanschiet in de gang. ‘Maar zouden jullie wel met mij willen praten?’ is de wedervraag. Dat willen de ouders wel. Een paar dagen later ontvangt de leerkracht beide ouders. De leerkracht geeft aan dat ze zich zorgen maakt over hun dochter en dat ze het vertrouwen van het meisje niet wil beschamen. Dat lijkt enige indruk te maken. De ouders vinden het goed om met regelmaat langs te komen voor een gesprek met de leerkracht.

Kwart voor zeven ‘s avonds

Het is donderdagavond, kwart voor zeven, en de directrice maakt een laatste rondje door de school. Het is al even stil in het gebouw, ook bij de buitenschoolse opvang is niemand meer te horen. In een klas brandt nog een lampje. Ze ziet de leerkracht uit groep 7 zitten. Er moet nog worden nagekeken. ‘Ben je nog steeds hier?’, vraagt de directrice. ‘Ja, nog even wat afmaken. Ik kom er nu pas aan toe want ik had weer een intensief gesprek vanmiddag met de ouders van het meisje over wie we ons zorgen maken. Maar het is goed hoor. Ik moet er zijn voor haar.’

Dag 23. Wie, wat, waar, wanneer?

Voor kwetsbare kinderen die speciale ondersteuning nodig hebben is niet altijd een passende plek beschikbaar in het reguliere onderwijs. Voor die kinderen is er het speciaal onderwijs.

Voor kwetsbare kinderen die speciale ondersteuning nodig hebben is niet altijd een passende plek te vinden in het reguliere onderwijs. Voor die kinderen is er het speciaal onderwijs. Het speciaal basisonderwijs is voor kinderen met verschillende problemen die te ernstig zijn voor het regulier basisonderwijs, maar niet zo ernstig dat zeer gespecialiseerd onderwijs nodig is. Voor kinderen met zeer ernstige problemen zijn er scholen in vier clusters.

Clusters

Cluster 1 scholen zijn voor kinderen met een visuele handicap. Cluster 2 scholen voor kinderen die slechthorend zijn of andere ernstige communicatiemoeilijkheden hebben. Scholen in cluster 3 zijn gespecialiseerd in onderwijs aan kinderen met lichamelijke handicaps of ziektes en zeer moeilijk lerende kinderen, en scholen in cluster 4 zijn specifiek voor kinderen met ernstige gedragsproblemen. Op al deze scholen werken gespecialiseerde professionals die zijn opgeleid om onderwijs en begeleiding te geven aan deze groepen.

Maar kinderen laten zich niet zo makkelijk in clusters stoppen. Sommige kinderen hebben te kampen met complexe problematiek die de grenzen van de verschillende clusters overschrijdt. Natuurlijk zijn de verschillende clusters niet hermetisch van elkaar gescheiden, maar als sprake is van ernstige meervoudige problemen is het vinden van een geschikte school ook binnen het speciaal onderwijs een grote uitdaging. Zelfs als alle betrokkenen van goede wil zijn en meewerken. Het verhaal van vandaag illustreert deze gezamenlijke opdracht.

Niet hanteerbaar

Een meisje van 8 jaar op het speciaal basisonderwijs in een middelgrote stad.

Haar gedrag is zeer uitdagend, ze accepteert geen gezag, is brutaal, en moeilijk opvoedbaar. Haar thuissituatie is dan ook niet rooskleurig. Haar ouders zijn gescheiden. Haar moeder heeft een ernstige alcoholverslaving en een psychiatrische stoornis. De vader van het meisje probeert haar zo goed en kwaad als het gaat te begeleiden, maar haar gedrag is voor hem meestal niet hanteerbaar. Het meisje wil niet naar school en verzet zich daar dan ook elke ochtend tegen zodat ze bijna altijd te laat op school is. De vader ziet ook wel dat het niet gaat en wil graag hulp. Een maandenlange wachttijd volgt.

Ook op school zijn deze gedragsproblemen te zien. Bijvoorbeeld na het buitenspelen. Dan wil het meisje niet meer naar binnen. Als ze dan straf krijgt en in de gang wordt gezet, probeert ze stiekem weer naar buiten te gaan. Het meisje stoort ook andere kinderen, is luidruchtig en zoekt ruzie. Ze heeft geen zin in schoolwerk, en begint ook vaak simpelweg niet aan haar taken, ook niet na meerdere aansporingen van de leerkracht. Als ze er soms toch zin in heeft en een taak leuk vindt, dan lukt concentreren wel.

Een cluster 4 school

De school en de vader hebben na veel zoek- en regelwerk voor elkaar dat het meisje naar een cluster 4 school mag die gespecialiseerd is in onderwijs aan kinderen met ernstige gedragsproblemen. Hoewel de moeder van het meisje buiten beeld is, heeft ze nog wel ouderlijk gezag. Dat betekent dat bij de inschrijving op de nieuwe school de handtekening van zowel de vader als de moeder nodig zijn. De moeder heeft vanwege haar ernstige problematiek een bewindvoerder die nu de inschrijfpapieren heeft en ze aan de moeder gaat voorleggen. Of moeder gaat tekenen is nog onduidelijk.

Toch een cluster 3 school?

Dan neemt het verhaal een andere wending. Het gedrag van het meisje vraagt om cluster 4 onderwijs, maar verschillende tests laten nu zien dat haar verstandelijke vermogens en leerniveau zodanig laag zijn dat ze toch beter op een cluster 3 school past waar ze gespecialiseerd zijn in onderwijs aan kinderen met een verstandelijke beperking. Haar huidige school maakt zich zorgen. Het meisje is zo moeilijk te begeleiden dat het maar de vraag is of een cluster 3 school dat aan kan. Maar er lijken geen alternatieven te zijn. En de cluster 3 school heeft een wachtlijst. Dus blijft het meisje voorlopig op haar oude school die haar nauwelijks aan kan en ook het welbevinden van haar klasgenoten in de gaten moet houden.

Achterblijvende afstemming

Inmiddels is er ook begeleiding door wisselende ondersteuners uit het wijkteam, door een gezinsbegeleider, en door hulpverleners van de dagbehandeling.

Het woud van betrokkenen wordt steeds dichter en het wordt ook steeds moeilijker om afspraken te maken met de verschillende partijen om te zorgen dat de hulp goed op elkaar wordt afgestemd. Wie is nu eigenlijk wanneer waar mee bezig in dit gezin met welke doelen? De vader, de school en de begeleiders willen allemaal het beste voor het meisje, maar niemand heeft het gevoel dat dat ook werkelijk lukt.

Dag 24. Van de regen in de drup

Wanneer jongeren in een justitiële jeugdinrichting verblijven, omdat ze in aanraking met justitie zijn gekomen, krijgen ze onderwijs aangeboden. Ze moeten hieraan deelnemen.

Zo kan worden voorkomen dat hun ontwikkeling te veel averij oploopt, althans in theorie. In de praktijk blijkt de afstemming tussen onderwijs in de jeugdinrichting en onderwijs daarbuiten gebrekkig met grote nadelige gevolgen voor de jongeren in kwestie.

Justitiële jeugdinrichting

Jongeren die worden vervolgd voor het plegen van een strafbaar feit kunnen terecht komen in een justitiële jeugdinrichting. In Nederland kan dit vanaf de leeftijd van 12 jaar. Verreweg de meeste jongeren in een jeugdinrichting zijn in afwachting van hun strafproces, ze zitten in voorarrest, ook wel voorlopige hechtenis. In elke jeugdinrichting wordt onderwijs aangeboden door een school voor voortgezet speciaal onderwijs voor jeugdigen met ernstige gedragsproblemen (VSO-ZMOK), verbonden aan een Regionaal expertisecentrum (REC) in de regio. Het verplichte onderwijs sluit aan bij de in Nederland geldende leerplicht en is bedoeld om de ontwikkeling van jongeren te bevorderen. Ook is onderwijs een belangrijk onderdeel van de re-integratie van jongeren, één van de voornaamste doelstellingen van het jeugdstrafrecht. Ook het VN-Kinderrechtenverdrag benadrukt het belang van onderwijs en re-integratie van jongeren die in aanraking komen met justitie. In de praktijk levert de aansluiting tussen het onderwijs binnen het onderwijs buiten de jeugdinrichting vaak problemen op, waardoor de ontwikkeling van de jongeren dreigt te stagneren. Daarover gaat het verhaal van vandaag, aangeleverd vanuit een van de justitiële jeugdinrichtingen in Nederland waar ook een school actief is.

Straatroof

Een jongen van net 14 jaar zit op de middelbare school en doet vmbo. Sinds de tweede klas zijn er zorgen.

Bij de jongen blijkt sprake te zijn van een kloof tussen zijn verbale en niet-verbale IQ en als gevolg hiervan laat hij zich steeds moeilijker aansturen en komt hij in contact met lastige jongeren. De school reageert hier veelal repressief op. De relatie tussen de ouders en de school is hierdoor gespannen.

Op een dag wordt hij aangehouden op verdenking van een straatroof samen met een aantal anderen. Het is de eerste keer dat hij in aanraking komt met politie en justitie. Hij heeft een zogenaamd 'blanco strafblad'. Na een paar dagen op het politiebureau, in een kale cel, zonder daglicht, zonder klok, en zonder contact met zijn ouders, wordt hij op bevel van de rechter overgeplaatst naar een justitiële jeugdinstelling. De Raad voor de Kinderbescherming vindt het nog te vroeg om de voorlopige hechtenis te schorsen en de rechter is het daar mee eens. De ouders komen zo snel mogelijk langs en brengen hem zijn schoolboeken.

Geschorst

Na een kleine twee weken wordt het voorarrest van de jongen toch onderbroken. Een van de voorwaarden voor de schorsing van de voorlopige hechtenis is dat de jongen een enkelband draagt. Helaas is het hierdoor niet meer mogelijk om te voetballen, terwijl het positieve contact met de trainer van de voetbalclub één van de redenen voor schorsing was. Maar het blijkt nog lastiger om school weer op te pakken. De oude school van de jongen had hem uitgeschreven, omdat hij was ingeschreven in de school in de jeugdinstelling. Voor de ouders is deze informatie nieuw. De school in de jeugdinstelling had de jongen inmiddels ingeschreven in een cluster 4-school, waar de jongen intern zou moeten gaan. Maar die school wilde de aanmelding niet in behandeling nemen zonder akkoord van de ouders.

De ouders pleiten voor terugkeer naar de oude school en doen een beroep op de zorgplicht van die school. De oude school wil hier niet aan meewerken en lijkt de jongen niet meer terug te willen.

Dagbestedingscentrum

Niemand spreekt de oude school aan op zijn zorgplicht; ook de betrokken leerplichtambtenaar hult zich in stilzwijgen. Na het nodige getouwtrek en gedreig met juridische stappen, wordt de jongen geplaatst in een dagbestedingscentrum voor probleemjongeren waar hij ook les krijgt. De kosten worden gedragen door de oude school van de jongen. Een tijdje later worden zijn stoornis en de benodigde aanpak goed in beeld gebracht met behulp van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) en kan de jongen voortgaan naar een nieuwe reguliere school. Deze school ziet een leuke jongen die eigenlijk wel wil, maar die verhard is en zich hevig verzet bij confrontaties. Na een tijdje moet de jongen toch weer worden overgeplaatst naar het speciaal onderwijs.

Het voorexamenjaar in combinatie met de speciale zorg die hij nodig heeft, blijkt een te zware opgave voor de reguliere school.

Hoewel de nieuwe school een sociale jongen aantreft, lukt het niet goed om om te gaan met de weerstand die hij inmiddels heeft tegen school. Dat de strafrechter uiteindelijk een volledig voorwaardelijke straf oplegt zodat de jongen niet opnieuw hoeft vast te zitten, doet niet af aan het feit dat de jongen van de regen in de drup is gekomen.

Dag 25. Veel kinderen, weinig geld

Kinderarmoede. Een onderwerp dat de laatste tijd weer regelmatig in het nieuws is. Want het lukt maar niet om in dit welvarende land de meer dan 300.000 kinderen die in armoede leven een betere uitgangspositie te geven.

Kinderarmoede komt natuurlijk voort uit ouderarmoede, gezinsarmoede. De aanpak van kinderarmoede is vaak vooral gericht op investeringen in het kind. Vaak investeringen in natura zodat het kind kan sporten, mee kan op uitjes en de leermiddelen krijgt die het nodig heeft. Daar is niemand tegen. Het lost alleen de structurele achterliggende problemen niet op. Ouders die in armoede leven, omkomen in de zorgen, en daardoor niet de juiste begeleiding kunnen bieden aan hun kinderen.

Tien kinderen

Kinderen van alleenstaande ouders leven vaak in armoede. Maar ook kinderen van ouders met een verslaving en/of ernstige psychiatrische problemen waardoor zij niet kunnen werken. Of ouders die hun gezinsplanning niet aanpassen aan hun inkomen. Veel kinderen, weinig geld, beperkte ouderlijke kracht. Dan betekent veel kinderen: veel problemen. Daarover gaat het verhaal van vandaag.

Een basisschool voor speciaal onderwijs in een klein dorp. Grote gezinnen komen in deze regio veel voor. Een jongetje van 7 jaar uit een gezin met 10 kinderen heeft een leerachterstand van ruim 2 jaar. De aandacht die hij nodig heeft was niet haalbaar binnen het reguliere onderwijs: kleine stapjes in een rustige gestructureerde omgeving, extra instructie, herhaling van de stof op het eigen niveau met concreet materiaal, en dus veel individuele aandacht. Met deze aanpak gaat het leren nu wel steeds beter.

Luizen

Maar het jongetje is regelmatig afwezig en afspraken met de schoolarts worden niet nagekomen.

Ook komt het jongetje regelmatig met luizen op school. Het beleid van de school is dat kinderen met luizen naar huis gaan om behandeld te worden zodat ze hun klasgenoten niet besmetten. Maar nadat het jongetje in een aantal weken tijd al meerdere malen naar huis is gestuurd voor een luizenbehandeling, is er nog geen verbetering. De leerkrachten zien dat hij nog steeds vaak jeuk heeft. In de klas behandelen heeft niet zoveel zin, want thuis wordt hij zo weer besmet door één van zijn 9 broers en zussen.

Waarom lukt het thuis niet de luizen onder controle te krijgen? Een luizenbehandeling door middel van zeer regelmatig kammen blijkt praktisch niet haalbaar voor dit gezin met 10 kinderen. Een behandeling met luizenshampoo kan het gezin zich niet veroorloven, want er is weinig geld. Moeder heeft wel geprobeerd werk te zoeken, maar een baan bleek niet te combineren met de zorg voor 10 kinderen. Vader heeft een laagbetaalde baan en kan maar nauwelijks het hele gezin onderhouden van zijn salaris. De GGD wordt erbij betrokken, maar het luizenprobleem wordt niet opgelost.

Een broer met een skateboard

Omdat de twee ouders van het jongetje het zelf allemaal maar nauwelijks redden en niet veel draagkracht hebben, is het de taak van een oudere broer om het jongetje op te halen van school. Deze broer is 15 jaar en heeft ernstige gedragsproblemen en zit ook in het speciaal onderwijs. Als hij op het schoolplein op zijn broertje wacht kan hij niet zomaar stil staan. Hij racet met zijn skateboard over het plein en valt daarmee de andere wachtenden lastig. Als iemand daar wat van zegt, wordt de jongen heel boos en zelfs dreigend.

De school besluit de ouders te bellen over het gedrag van de oudere broer op het plein. De moeder wordt boos op haar zoon en besluit dat hij zijn broertje voortaan maar lopend moet ophalen. Zij zal erop letten dat hij zijn skateboard thuis laat. Dat doet de jongen ook. Alleen neemt hij nu om zich te vermaken tijdens het wachten een voetbal mee die hij hard heen en weer schopt, ook tegen de benen van de anderen wachtenden. De school wil hun leerling niet alleen naar huis laten gaan - het is best een eind lopen. Dan maar een compromis: de jongen wacht voortaan buiten het hek op zijn broertje.

Dag 26. Grote zorgen

In een gezin heeft een kind de meeste kans op een gezonde en harmonieuze ontwikkeling. Ook het VN-Kinderrechtenverdrag benadrukt dat het gezin de beste plek is voor een kind om op te groeien.

In het verlengde hiervan onderstreept het verdrag dat ouders degenen zijn die de eerste verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding. Van de overheid mag worden verwacht dat zij ouders in hun rol en verantwoordelijkheid ondersteunen.

Kinderrechten draaien dus in belangrijke mate om een veilige thuissituatie met als doel de positieve ontwikkeling van het kind te waarborgen. Dat de opvoeding ook door anderen dan de ouders, bijvoorbeeld door grootouders, gestalte kan worden gegeven is feit, maar ook dan geldt dat de belangen van het kind voldoende moeten worden beschermd. Anders rust op de overheid de verantwoordelijkheid om voor passende, alternatieve zorg te zorgen.

In Nederland kan dit betekenen dat de Raad voor de Kinderbescherming wordt ingeschakeld en een kind met machtiging van de kinderrechter onder toezicht stelt en, indien nodig, uit huis plaatst. Soms is sprake van een crisissituatie waarin snel moet worden gehandeld. Maar soms is het van belang om eerst goed onderzoek te doen, vooral ook om te beoordelen of een interventie in de vorm van een jeugdbeschermingsmaatregel wel nodig is en in verhouding staat tot de zorgen die er zijn. Het gaat immers om een aanzienlijke inbreuk op het gezinsleven, dat van zowel de ouders en als het kind. Dat dit in de praktijk tot netelige situaties kan leiden, laat het verhaal van vandaag zien.

Elf uur 's avonds

Het is elf uur 's avonds en een locatieleider van een grote basisschool in de regio Den Haag wordt gebeld. Wie belt er nog zo laat? Een wanhopige moeder hangt aan de lijn. Het is mis tussen haar zoon en een andere leerling en de situatie dreigt uit de hand te lopen. Ze vertelt kort wat er speelt. Haar zoon wordt bedreigd door de andere leerling en ze is bang dat een confrontatie volgt.

De moeder geeft aan niet te willen wachten en wil persoonlijk verhaal gaan halen. Dat er sprake is van een uiterst gespannen situatie ontgaat de locatieleider niet. Hij besluit zijn directeur te bellen. De locatieleider overlegt met de directeur en samen adviseren ze de moeder om de politie te bellen. Ook besluiten zij zelf polshoogte te gaan nemen. Ze rijden naar het huis van de leerling van wie de dreiging uitgaat, een jongen uit groep 8. Het is inmiddels bijna middernacht.

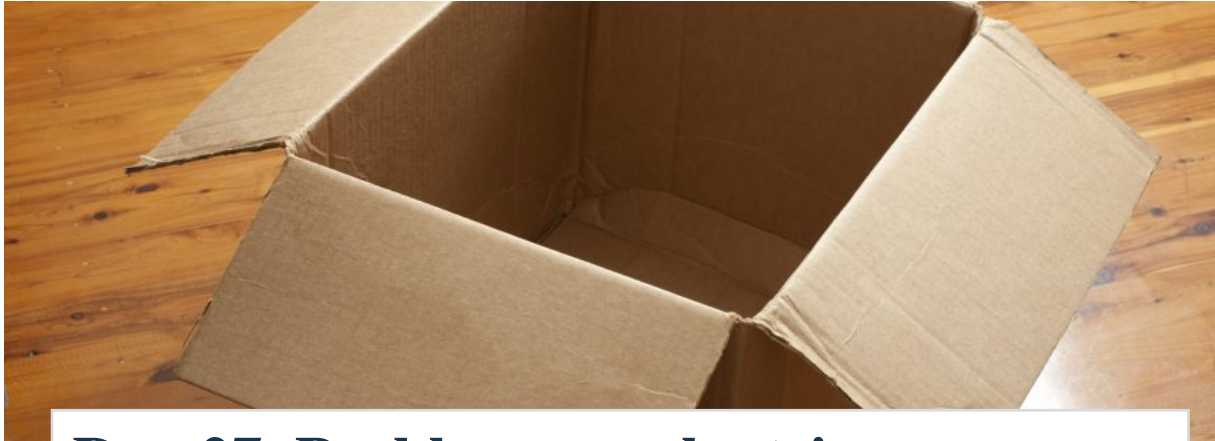
Grootvader

Aangekomen bij het huis van de jongen treffen ze een leerling aan die wordt opgevoed door zijn grootvader. Zijn eigen ouders kunnen niet voor hem zorgen. Opa heeft de verzorging en opvoeding op zich genomen. De jongen doet zelf open. Zijn grootvader is namelijk niet in staat om uit zijn stoel te komen.

De politie arriveert eveneens. Iedereen is het erover eens dat er sprake is van een zorgelijk situatie. Om een uur of half één moet iedereen weer weg en laten de directeur en de locatieleider de leerling achter bij zijn grootvader. Ze zijn vertwijfeld. Alle volwassenen ter plaatse zien, voelen, ruiken en snappen dat dit niet kan, dat dit niet goed is. De politie geeft echter aan dat ze niet zomaar kunnen interveniëren, ondanks de grote zorgen. Zeker nu blijkt dat de Raad voor de Kinderbescherming al is ingeschakeld en een onderzoek uitvoert. De jongen is bekend bij de jeugdhulpverlening.

Drie maanden

De locatieleider praat de moeder die eerder belde bij en vraagt haar de rust te bewaren. Ook proberen ze haar gerust te stellen door haar zoon de komende tijd goed in de gaten te houden. Uiteindelijk duurt het nog drie maanden voordat de jongen bij zijn grootvader wordt weggehaald en naar een opvangplek wordt gebracht.

Dag 27. Probleemverplaatsing

Verhuizingen kunnen voor kinderen ingrijpend zijn. Het verlies van de bekende omgeving, school, vriendjes en vriendinnetjes en de routine van alledag leiden dan ook weleens tot een aantal weken van wat lastiger gedrag en aanpassingsproblemen

Verhuizingen kunnen voor kinderen ingrijpend zijn. Het verlies van de bekende omgeving, school, vriendjes en vriendinnetjes en de routine van alledag leiden dan ook weleens tot een aantal weken van wat lastiger gedrag en aanpassingsproblemen. Meestal gaan die vanzelf weer over. Maar als kinderen heel vaak verhuizen zijn ze constant in een staat van aanpassing en dat is veel gevraagd, zeker van heel jonge kinderen en zeker van jonge kinderen die al niet zo stevig in hun schoenen staan. En als de verhuizingen eigenlijk een manier zijn om weg te lopen voor problemen, dan raakt een kind steeds van de regen in de drup. Want problemen verhuizen meestal gewoon mee en worden zo alleen maar verplaatst. Dat is ook het geval in het verhaal van vandaag.

Niet soepel

Een meisje van bijna 6 jaar oud verhuist met haar ouders naar een nieuwe regio. De lokale school ontvangt een bericht van de leerplichtambtenaar: dit meisje krijgt al een tijd geen onderwijs en moet naar school. Er volgt een intakegesprek waarin blijkt dat het meisje niet naar school ging omdat de juf op de vorige school niet meer wist wat ze met haar aan moest. Het meisje kon niet meekomen met de groep, sociaal niet en qua leerwerk niet. Ook kon ze slecht omgaan met instructies en regels. De juf had het eigenlijk opgegeven. Dus hielden de ouders haar thuis.

In het begin gaat het goed met het meisje in groep 2 op de nieuwe school. Ze loopt weliswaar behoorlijk achter met de leerstof, maar met wat routine en oefening lijkt ze daar wel wat vooruitgang te kunnen boeken. Toch blijft ze lastig te hanteren in de klas. Ze wil eigenlijk alles zelf bepalen en luistert slecht naar instructies. De schooldagen verlopen daardoor niet altijd even soepel.

De ouders beginnen het meisje regelmatig thuis te houden. Het is niet duidelijk of het meisje echt ziek is of dat de ouders het niet georganiseerd krijgen om haar naar school te brengen.

Trauma

Het meisje is de oudste uit de tweede relatie van de vader. Uit zijn vorige relatie heeft hij twee kinderen, van wie een dochttertje is overleden. Deze traumatische ervaring heeft de vader sterk getekend en hij heeft nog vaak last van psychische problemen die volgens hem te maken hebben met dit verlies. De moeder combineert een drukke baan met veel thuiswerk en de complete verantwoordelijkheid voor het huishouden. Ook komt het leeuwendeel van de opvoeding op de schouders terecht van de moeder. En dan zijn er in het gezin ook nog twee jongere kinderen: een peuter en een baby.

Om te zien of ondersteuning zou kunnen bijdragen aan verbetering van de situatie, biedt de school moeder hulp aan via het maatschappelijk werk, maar dat wijst ze af. Intussen blijft het meisje langer in groep 2 omdat de overgang naar groep 3 niet haalbaar wordt geacht. Maar ook in het nieuwe jaar wordt ze erg vaak thuis gehouden. En haar gedrag in de klas wordt alleen maar moeilijker. Een oudergesprek volgt. De moeder lijkt open te staan voor hulp, maar vult het formulier voor aanmelding uiteindelijk niet in, omdat vader het niet ziet zitten.

Onbereikbaar

Omdat de absenties aanhouden en alle pogingen om contact te maken met de ouders stranden, doet de school melding bij de leerplichtambtenaar en een melding bij Veilig Thuis. Maar ook als het jeugdteam op de stoep staat doet niemand open. Of de moeder belt af met smoesjes. Na een paar maanden komt de vader ineens wel opdagen voor een ouderavond. Hij meldt daar dat ze weer gaan verhuizen en dat het meisje naar een andere school zal gaan. Alweer een verhuizing, binnen een jaar. Na die mededeling is het meisje nooit meer op de school verschenen.

De Intern Begeleider van de school zoekt nogmaals contact met Veilig Thuis en geeft door naar welke school het meisje straks gaat. Ook de nieuwe school is gebeld voor de overdracht. Het dossier wordt zo goed mogelijk overgedragen. Maar de 'oude' school hoort dan niet meer hoe het verder gaat. Dat zit vanwege privacywetgeving niet in het protocol. Geen idee of het meisje nu wel op haar plek zit. Intussen bewaart de oude school voorlopig nog haar gymspullen, laarzen, rapport en plakboek.

Dag 28. Plastic tasje

Agressie en geweld tussen ouders is niet alleen zeer schadelijk voor de betrokkenen, ook kinderen lijden er direct onder. Het is dan ook heel goed dat in de aanpak van kindermishandeling ook uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan het verband tussen partnergeweld en het welzijn van kinderen.

Kinderen kunnen getuigen zijn van geweld en dit kan heel onveilig zijn. Maar zij kunnen ook direct de gevolgen dragen doordat zij niet meer veilig thuis kunnen wonen bijvoorbeeld. Nu is er de laatste jaren veel aandacht voor huiselijk geweld. Tegelijkertijd baren de recente conclusies van inspectieorganen over de kwaliteit van de jeugdbescherming en jeugdhulp in Nederland grote zorgen. Dit is al meer dan eens benadrukt in deze blogserie. Indien kinderen direct of indirect lijden onder huiselijk geweld, zijn hun rechten in het geding. Dit is niet alleen schadelijk voor hun belangen op korte en lange termijn. Het raakt ook aan het fundamentele principe dat iedereen, en dus ook ieder kind, het recht heeft op bescherming van zijn of haar menselijke waardigheid. Dat ook Nederland nog stappen moet zetten om de rechten en belangen van kinderen beter te borgen laat het verhaal van vandaag treffend zien.

Vrijdagmiddag

Een basisschool in de Randstad. Het is vrijdagmiddag. Er zit een moeder met een plastic tasje stil in de hal aan een tafel. Ze zit er al een tijdje. Een leerkracht vraagt of ze op iemand zit te wachten. De moeder zegt dat ze het niet weet. Een stilte valt. Ze vraagt of ze de adjunct-directeur mag spreken. Even later wordt ook de directeur erbij gehaald.

De directeur gaat bij de moeder zitten en luistert naar haar verhaal. Het is een hartverscheurend verhaal, over een jonge vrouw die met allerlei mooie verwachtingen met haar man naar Nederland is gekomen. Maar eenmaal in Nederland is haar man veranderd. Hij is gaan drinken en agressief geworden. Haar paspoort heeft hij verstoep. Hij slaat en hij intimideert haar. Vanmorgen heeft hij haar in het bijzijn van hun zoon tegen de muur geduwd en haar keel dichtgeknepen.

Haar zoon, die de directeur kent als een van zijn leerlingen uit de middenbouw, probeerde tussen beide te komen.

Uit huis gevlucht

De moeder voelt zich zo schuldig en zo alleen. Ze heeft verzonnen dat ze vanmiddag op school over haar zoon moest praten. Ze heeft haar paspoort meegesmokkeld, dat zit in het plastic tasje. Meer heeft ze niet bij zich. Ze weet nu niet meer wat te doen. Ze kan niet naar huis, dat is wel zeker. De directeur geeft haar wat water te drinken en gaat aan de slag. Helaas komt dit een aantal keer per jaar voor. Aangezien er al hulpverlening in het gezin zit, start het team bij de crisisdienst van de hulpverleningsinstelling waar de vrouw bekend is. Ze bellen op.

16.00 uur

Het is dan 16.00 uur. De telefoon gaat over. Er wordt opgenomen en geluisterd. Het antwoord is ontluisterend. ‘Tja, het is nu 16:00 en wij sluiten om 17:00; een intake duurt een uur, dus als u nu hier naartoe komt, gaan we dat niet meer halen. Nee, het heeft geen zin meer. Zou u zo vriendelijk willen zijn om maandag opnieuw contact op te nemen?’

De school neemt ook contact op met Veilig Thuis en daar adviseert men met klem om het kind niet naar huis te laten gaan. Maar waarnaartoe dan wel? Er kan immers geen opvang voor moeder meer worden georganiseerd. Uiteindelijk lukt het de school om via de politie iets te forceren. De moeder en het kind zijn voor nu even veilig. Het is inmiddels vrijdagavond.

Dag 29. Een cyclus van geweld

Een ongeluk komt nooit alleen, zo luidt het spreekwoord. Het ene probleem leidt al snel tot een volgend probleem en steeds weer nieuwe bijkomende moeilijkheden waardoor een lastige situatie al snel een onmogelijke situatie wordt.

En de problemen beperken zich zelden tot één domein van functioneren. Als het thuis niet goed gaat, ziet de school dat ook terug in de klas. En als ouders hun gedrag niet in de hand hebben, leert een kind dat ook niet goed. Dat noemen we ook wel de intergenerationele overdracht van problemen en in het ergste geval van geweld: er is een cyclus van generatie op generatie die maar niet doorbroken wordt.

Eigenlijk gaan bijna alle verhalen in deze serie over zulke situaties: er is sprake van een opstapeling van problemen die substantiële begeleiding en hulp vragen die helaas vaak niet of onvoldoende beschikbaar is. En dat is precies waar kinderrechten in het gedrang komen: juist de meest kwetsbare groepen krijgen vaak niet (tijdig) de hulp die ze nodig hebben. Dat hebben we nu al 28 keer eerder kunnen lezen. In het verhaal van vandaag komen verschillende elementen uit eerdere verhalen samen: huiselijk geweld, gedragsproblemen, en probleemverplaatsing,

Het kindgesprek

Op een basisschool in Zuid-Holland voeren de leerkrachten ieder jaar twee kindgesprekken: gewoon een individueel gesprek met ieder kind om vinger aan de pols te houden. Tijdens één van die kindgesprekken vertelt een jongetje van 10 jaar dat zijn papa mama had geslagen. Zoiets vertelt een kind niet zomaar in de kring of tijdens het werken. Een individueel kindgesprek geeft daar wel ruimte voor. Naar aanleiding van deze informatie zoekt de leerkracht de intern begeleider op en samen nodigen ze de moeder uit voor een gesprek. Zij geeft toe dat er inderdaad ruzie is geweest, maar wil verder niet ingaan op eventueel fysiek geweld.

Bont en blauw

In de periode daarna wordt duidelijk dat het echt niet in de haak is.

De moeder komt op school om haar zoon te brengen en heeft een botbreuk en een blauw oog. Ook oogt moeder erg schichtig en kwetsbaar. Na weer een aantal weken heeft ze opnieuw zichtbare verwondingen aan haar gezicht. Ook met de jongen gaat het niet geweldig op school.

Hij is heel opstandig en wordt snel agressief tegen andere kinderen. Gelukkig wordt dit gedrag de laatste tijd iets beter. Hij maakt langzaam, ondanks zijn gedrag, vriendjes en lijkt zich in de klas steeds iets meer op zijn gemak te voelen. Maar de juf maakt zich toch zorgen over zijn thuissituatie. De moeder wordt weer uitgenodigd voor een gesprek. Dan vertelt ze dat haar zoon thuis de boel kort en klein slaat en haar uitscheldt. De leerkracht vermoedt dat dit gedrag best weleens imitatiegedrag zou kunnen zijn: de jongen doet zijn vader na.

Bemoeien

In die periode vindt ook een tweede kindgesprek plaats. Dit gesprek was aangekondigd bij de ouders. De juf vraagt de jongen hoe het thuis gaat. De jongen zegt dat hij van zijn mama eigenlijk niet met de juf mag praten omdat de juf zich er anders weer mee gaat bemoeien. Hij vertelt de juf niet meer over wat er thuis gebeurt. Maar zijn gezichtsuitdrukking spreekt boekdelen. Net als de instructies die zijn moeder hem heeft meegegeven. Ondanks dat de jongen het in de klas steeds beter doet, komt na enkele weken het bericht dat de ouders een andere school zoeken. Ze hopen op een juf die niet aan kindgesprekken doet.

Dag 30. Voor alle kinderen, ook in de Cariben

Aan 30 jaar kinderrechten wordt niet alleen aandacht besteed in Nederland. Ook in de andere landen binnen het Koninkrijk, Aruba, Sint-Maarten en Curaçao, en in Caribisch Nederland, Bonaire, St Eustatius en Saba, wordt deze maand stilgestaan bij de verjaardag van het VN-Kinderrechtenverdrag.

Rapporten van onder meer UNICEF laten zien dat kinderen binnen het Nederlandse Koninkrijk niet gelijk af zijn en dat er grote verschillen bestaan in het waarborgen van kinderrechten. Specifieke aandachtspunten zijn er ook. Armoede, geweld tegen kinderen, de nasleep van de orkaan Irma, vluchtelingenkinderen, en het gebrek aan gegevens, onder meer over de impact van overheidsbeleid, zijn problemen waar men in het Caribisch deel van het Koninkrijk in het bijzonder mee worstelt. Het VN-Kinderrechtencomité, dat toeziet op de naleving van het Kinderrechtenverdrag, heeft recent opnieuw de aandacht gevestigd op het feit dat het Koninkrijk der Nederlanden zich als geheel heeft verbonden aan het verdrag en wil graag van de overheden horen hoe zij ervoor zorgen dat kinderrechten binnen het koninkrijk in gelijke mate worden geïmplementeerd, zodat alle kinderen kunnen profiteren van hun rechten.

Papiamentu

Een van de gesignaleerde knelpunten gaat over de taal waarin onderwijs wordt aangeboden. Het gros van bewoners van Curaçao spreekt Papiaments als moedertaal. Het Papiamentu, zoals de taal officieel heet, is, in tegenstelling tot het Engels en het Nederlands, een creoolse taal en ontleend haar nieuwe woordenschat voornamelijk uit het Spaans. De blootstelling aan het Nederlands op Curaçao is bijna nihil; buiten de schoolmuren en op bepaalde kringen na is het voor de meeste burgers een dode taal. De talen die je op straat hoort zijn naast Papiaments voornamelijk het Spaans en hier en daar ook het Engels.

Inmiddels geldt Papiaments als belangrijkste instructietaal in het basisonderwijs, terwijl het voortgezet onderwijs in het Nederlands wordt aangeboden.

Deze overgang is in verschillende opzichten problematisch en heeft tot gevolg dat kinderen worden uitgesloten van onderwijs dat aansluit bij hun werkelijke niveau en kennis. Dit knelpunt komt duidelijk naar voren uit het laatste verhaal van deze blogserie, aangeleverd door een middelbare school uit Curaçao.

Joshua

Joshua is net begonnen op een middelbare school in Willemstad. Joshua vindt het allemaal best een beetje spannend. Hij is de oudste thuis en daarmee de eerste die naar de middelbare school gaat. Alles is opeens in het Nederlands, terwijl hij gewend was om vooral in het Papiaments onderwijs te krijgen. Hij was het liefst begonnen met de HAVO-opleiding, maar helaas mocht dat niet. Joshua heeft vanaf groep 5 ook wel in het Nederlands les gehad, maar omdat hij daar binnen en buiten school verder niets mee doet, heeft hij niet zo goed gescoord tijdens zijn eindtoetsen, de EFO toetsen. Hij had beter moeten scoren op Nederlands om naar de HAVO te mogen.

Zijn beste vriend uit de buurt, die een jaartje ouder is, is een jaar eerder wel op de HAVO begonnen. Hij had geluk. Op zijn basisschool kreeg hij al vanaf groep 1 in het Nederlands les. Joshua had ook wel op deze school willen zitten, net als iedereen dat eigenlijk wil, maar zijn ouders kenden daar helaas niemand. De meeste jongens die hij kent van die school zitten nu op de HAVO.

Een andere jongen, die Joshua kent van honkbal, mocht ook net naar de HAVO. Maar hij vindt het eigenlijk te moeilijk. Gelukkig nemen zijn leraren de tijd om hem – één op één – in het Papiaments te helpen. Zo lukt het misschien wel. Joshua hoopt het voor hem, maar hij heeft ook wel eens gehoord dat het centraal schriftelijk eindexamen, dat wordt gemaakt door het CITO in Nederland, uiteindelijk ontzettend moeilijk is. Ook dat is helemaal in het Nederlands.

Uitsluiting

De school maakt zich ondertussen grote zorgen. De ervaring leert dat de aansluiting tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs erg moeilijk is. In het basisonderwijs is het Papiaments in principe de instructietaal, maar scholen worden erg vrijgelaten in het bepalen van hoeveel onderwijs daadwerkelijk in het Papiaments is. In het voortgezet onderwijs daarentegen wordt in het Nederlands gedoceerd. Feitelijk hebben kinderen hierdoor geen gelijke kansen en dat heeft consequenties voor hun kansen later in het leven. Ook steken de resultaten van het centraal schriftelijk examen schril af tegen de resultaten in Nederland. De rector verzucht: ‘Het Nederlands vormt op Curaçao een "minority language", maar het blijft allesbepalend in het onderwijs.’ ‘Eigenlijk ben je niet meer de vakkennis aan het toetsen, maar gaat het in de kern over hoe goed een leerling het Nederlands beheerst. Is dat wel eerlijk? En doet dat wel recht aan de rechten van het kind?’, vraagt zij zich af. Het wordt hoog tijd voor gericht beleid dat ervoor zorgt dat alle kinderen en jongeren binnen het Koninkrijk toegang hebben tot kwalitatief goed onderwijs en dat taal niet langer een van de belangrijkste barrières vormt.

Na 30 dagen: Reflectie en afsluiting

In deze allerlaatste blogpost in de serie over kinderrechten en onderwijs sluiten de twee schrijvers af met een reflectie op de 30 verhalen die zij in november hebben gedeeld.

JM: Het was een hele uitdaging: om de dag een blogpost schrijven! Niet alleen vanwege het strakke tijdschema, maar ook vanwege de zware problematiek die in de verhalen voorbij kwam. Het ene verhaal nog verdrietiger dan het andere. In deze serie kozen we het perspectief van het onderwijs. Wat er ook aan de hand is met kinderen, er is bijna altijd een school betrokken waar het kind meer uren doorbrengt dan met welke hulpverlening dan ook. Zelfs als een kind langdurig thuis zit, is er een school die een leerling mist. Hoewel in het onderwijs natuurlijk ook lang niet alles goed gaat in de zorg voor kinderen, lieten verschillende verhalen goed zien hoe scholen als organisatie en leerkrachten als professionals een cruciale rol kunnen spelen om een kwetsbaar kind toch nog enige steun en veiligheid te bieden. Maar is het beschermen van kinderen op die manier wel een taak van het onderwijs? Wat zegt het kinderrechtenverdrag daarover?

De kleine gebaren

TL: Goede vraag. Het kinderrechtenverdrag gaat over de verplichtingen van de overheid naar kinderen en gezinnen toe. De Nederlandse overheid heeft het verdrag ondertekend (en geratificeerd zoals dat juridisch heet). Het is dus vooral aan de overheid om kinderen te beschermen. Wat deze blogs laten zien is dat scholen vaak getuige zijn van problemen met en rondom kinderen. Of het nu gaat om armoede of om een situatie waarin het gezin hulp nodig heeft, maar het helemaal niet over het kind lijkt te gaan, de school ziet zoveel. En dan zie je dat een leerkracht toch zijn of haar best gaat doen om het kind te helpen, terwijl dit niet tot zijn takenpakket hoort en er ook aandacht naar de andere kinderen moet blijven uitgaan. Ik vond het een voorrecht om de verhalen op te tekenen. Al viel het mij soms wel zwaar. Met name de kleine gebaren van school, van een leerkracht of een directeur, kunnen enorm belangrijk zijn en die zijn soms zo ontroerend. Dat neem ik mee van deze serie. Wat is jou het meest bijgebleven?

Meisjes gemist?

JM: De verhalen die me het meest zijn bijgebleven zijn de verhalen waarin het kind er overduidelijk alleen voor staat en betrouwbare en consistente emotionele steun moet missen. Veel van de omstandigheden in de verhalen waren zwaar, zoals armoede, een verslaafde ouder, echtscheiding, wachtlijsten. Maar ook onder die omstandigheden kan een kind zich geliefd en geborgen voelen als minstens één ouder in staat is dit te bieden. Hoe fijn het ook is als een leerkracht extra aandacht en zorg geeft, een kind heeft uiteindelijk een echte ouderfiguur nodig op wie het altijd kan rekenen. Dat is ook één van de kerninzichten uit de gezinspedagogiek van de afgelopen 50 jaar. Wat me ook is opgevallen, is dat de grote meerderheid van de verhalen over jongens ging. Gemiddeld komen gedragsproblemen wat meer voor bij jongens, maar mishandeling en verwaarlozing komen even vaak voor bij jongens en meisjes. Worden meisjes misschien over het hoofd gezien omdat ze meer naar binnen gekeerd gedrag vertonen?

Hokjes

TL: Dat zou best kunnen. Volgens mij moeten we in zijn algemeenheid voldoende oog hebben voor meisjes en hun specifieke problemen. Bij vele kinderrechten speelt genderongelijkheid. Dat is een van de redenen waarom de internationale ontwikkelingsagenda van de Verenigde Naties, met de Sustainable Development Goals, zwaar inzet op gelijkheid tussen jongens en meisjes. Dat sluit ook aan bij het verbod om te discrimineren op grond van geslacht, een van de kernbeginselen van het VN-Kinderrechtenverdrag. Dit doet mij denken aan dat ene verhaal over Rick. De jongen die het liefst als meisje gekleed ging en daarmee niet in het hokje ‘jongen’ paste. Gelukkig gingen zijn leeftijdsgenootjes en de school daar heel ontspannen mee om, waardoor hij zichzelf kon zijn. Dat je als kind jezelf kunt zijn, behoort eveneens tot de kern van kinderrechten en daarom werd ik zo geraakt door dit verhaal. Ook is het interessant te zien dat er binnen de huidige generatie jongeren, jongeren zijn die helemaal niet willen denken in stereotypingen, zoals man / vrouw; ze zien zich zelf als ‘gender fluid’ of ‘non-binair’. Hoe zit het eigenlijk met stereotypingen die verband houden met culturele achtergrond? En met verschillen tussen kinderen en jongeren vanwege verschillende etnische achtergronden? Ik herinner me dat ene verhaal over discriminatie op het schoolplein waar ook de kinderen direct onder lijdten.

Discriminatie

JM: Onderzoek laat zien dat jongeren van niet-Nederlands afkomst veel te maken hebben met discriminatie. En niet alleen door andere jongeren. Er is ook sprake van institutionele discriminatie waarmee duidelijk kinderrechten worden geschonden.

Deze week nog kwam er een verhaal naar buiten, in de media, waarin een moeder met een niet-Nederlandse naam haar kind aanmeldde voor een basisschool en te horen kreeg dat er geen plek was. Toen zij dezelfde aanmelding deed met een Nederlandse naam was er ineens wel plek! Dit is natuurlijk volledig in strijd met het recht op onderwijs en het recht om niet gediscrimineerd te worden op afkomst. Er zijn vast veel meer verhalen met deze strekking dan dat ene in onze serie. Wat me ook nog is opgevallen dat vrijwel alle verhalen over het basisonderwijs gaan. Terwijl er zeker niet minder problemen zijn als kinderen ouder worden en op de middelbare school zitten. Ik kan me voorstellen dat het voor een middelbare school wel veel moeilijker is om goed vinger aan de pols te houden met veel verschillende leerkrachten. Is dat doorgaans eigenlijk wel goed genoeg geregeld om het recht op zorg en onderwijs te waarborgen?

Het kind zien

TL: Dat is een mooie vraag om deze maand vol verhalen over kinderrechten en onderwijs mee af te sluiten. Een van de grootste uitdagingen wat betreft kinderrechten is dat kinderen onder de radar blijven, niet zichtbaar genoeg zijn of klein gehouden worden. Kinderen, en zeker de kinderen die bijzonder zorg en aandacht nodig hebben, zijn vaak onvoldoende in beeld, worden over het hoofd gezien of kunnen onvoldoende hun stem laten gelden. Dan ben je als kind uiteindelijk te kwetsbaar en te afhankelijk van volwassenen. Je ziet dan vaak dat kinderrechten te gemakkelijk ondergesneeuwd raken. Terwijl met het VN-Kinderrechtenverdrag het kind met zijn of haar belangen en rechten juist veel centraler is komen te staan. Kinderrechten draaien in de kern om het kind als actor in zijn of haar leven. Natuurlijk moet je een kind niet isoleren van zijn of haar gezin en waar nodig moet je haar of hem beschermen, maar je moet een kind ook de gelegenheid geven om zich te ontwikkelen tot zelfstandige burgers. En dat begint met het zien van het kind. Het gaat om werkelijk serieus nemen en bereid zijn hiervoor extra inspanningen te leveren. Dat is als je het mij vraagt een van de grote aandachtspunten voor de komende 30 jaar, in Nederland, maar eigenlijk overal.

Referentielijst

Health Behaviour in Schoolaged Children. (2017). *Gezondheid en Welzijn van Scholieren*.

Geraadpleegd op <https://hbsc-nederland.nl/>

Nationale rapporteur. (2019). *Aanpak seksueel geweld tegen kinderen versnipperd*.

Geraadpleegd op <https://www.nationaalrapporteur.nl/actueel/2019/aanpak-seksueel-geweld-tegen-kinderen-versnipperd.aspx>

Trouw. (2019, 9 november). *Bi, pan of queer: Kinderen hoeven niet zo nodig in een*

traditioneel hokje. Geraadpleegd op <https://www.trouw.nl/leven/bi-pan-of-queer-jongeren-hoeven-niet-meer-zo-nodig-in-een-traditioneel-hokje~bd6470ef/>

Unicef. (2017). *A familiar face: Violence in the lives of children and adolescents*.

Geraadpleegd op <https://data.unicef.org/resources/a-familiar-face/>

Week tegen Kindermishandeling. (2019). *Over de Week tegen Kindermishandeling*.

Geraadpleegd op <https://www.weektegenkindermishandeling.nl/over/>